

Utskottets utlåtande N:o 1, i fråga om Kongl. Maj:ts nådiga proposition om förändrad anordning i vissa delar af rikets elementarläroverk.

Detta ärende skulle, med afseende på den ytterligare bordläggning, som kunde ifrågakomma, uppföras först å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3 e. m.

In tidem
H. Husberg.

Söndagen den 18 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

I anseende till hinder för Herr Talmannen, utöfvade Herr vice Talmannen i detta sammanträde talmansbefattningen.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag för gårdagens sammanträde.

§ 3.

Föredrogs ånyo, men bordlades för andra gången Särskilda Utskottets memorial N:o 3, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande dess utlåtande i fråga om Kongl. Maj:ts nådiga proposition om förändrad anordning i vissa delar af rikets elementarläroverk.

§ 4.

Till behandling förekom Banko-Utskottets betänkande N:o 15, med förslag rörande afdelningarne 1 och 2 i bankoreglementet.

Utskottets hemställan i *1:sta punkten*:

Bifölls.

Den af Utskottet näst efter nämnda punkt (sid. 3—26) afgifna framställning rörande grunderna och gränserna för Riksbankens sedelutgifningsrätt lades till handlingarne.

Punkterna 2—5.

Biföllos.

Innan föredragning skedde af den dernäst i ordningen förekommande 6:te punkten, begärdes ordet af

Herr Gumælius, som anförde: Då det förslag, som förekommer i nästföljande 6:te punkt och hvilket, såsom Herrarne finna, innehåller åtskilliga öfvergångsstadganden, deribland vissa af ganska mycken vikt, blef af Banko-Utskottet afgifvet, skedde detta under förutsättning, att myntkonventionen mellan Sverige, Norge och Danmark skulle vinna tillämpning, men då, fastän, efter hvad känt är, så icke blifvit förhållandet, berörda förslag ändock torde vara tillämpligt, alldeles oförändradt, för så vidt den myntkonvention, som nu är ifrågasatt mellan Sverige och Danmark och om hvilken, på grund af en inom denna Kammare väckt motion, Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet yttrat sig i dess utlåtande N:o 6, som är upptaget längre ned på föredragningslistan för dagen, kommer att antagas, tillåter jag mig till tids vinnande hemställa, huruvida ej behandlingen af omförmålde 6:te punkt skulle kunna uppskjutas, till dess det Sammansatta Utskottets nämnda betänkande blifvit föredraget och afgjort. Skulle Riksdagen afslå detta, förfalla naturligtvis de öfvergångsstadganden, som Banko-Utskottet här föreslagit. Om åter Riksdagen behagar godkänna konventionen med Danmark, synes det mig, som skulle det förfarande i afseende å föredragningsättet jag här ofvan antydt bäst leda till besparing af en dyrbar tid, i all synnerhet som denna 6:te punkt af Banko-Utskottets föreliggande betänkande innehåller bestämmelser, hvilka, såsom reservationerna jemväl utvisa, äro af sådan beskaffenhet, att Riksdagens Kamrar möjligen kunna derom fatta olika beslut och sålunda föranleda gemensam omröstning. En annan utväg vore visserligen att återförvisa oftaberörde 6:te punkt till Banko-Utskottet, men jag föreställer mig, att en dylik åtgärd så nära slutet af riksdagen icke skulle kunna aflöpa utan olägenheter. Jag hemställer fördenskull vördsamt, att handläggningen af 6:te punkten i Banko-Utskottets förevarande utlåtande måtte anstå till dess Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande N:o 6 blifvit föredraget och afgjort.

Vidare yttrade:

Herr Carlén: Jag ber att få instämma i den föregående talarens yrkande och tror, lika med honom, att tidsvinst derigenom skulle åstadkommas. Icke heller kan jag finna att för det förslag angående föredragningsättet, som han sålunda framställt, hinder möter i grundlagen, ty der föreskrifves visserligen, att, när ett ärende tredje gången "förekommer", skall detsamma afgöras, men någon föredragning af här åsyftade

6:te punkt i föreliggande betänkandet har ännu icke skett, och ärendet torde således ej ännu kunna anses hafva inför Kammaren förekommit.

Herr Grefve Posse: På de skäl, som här blifvit anförda, tillåter jag mig hemställa, att 6:te punkten af detta betänkande må uppföras å föredragningslistan näst efter Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 6.

Herr Hæggström: Det kunde visserligen vara ganska godt att få den ifrågavarande 6:te punkten hvilande, till dess Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets förslag om särskild myntkonvention mellan Sverige och Danmark blifvit behandladt och möjligen godkändt. Jag tror likväl, att samma resultat af besparad tid, som föregående talare åsyftat, skulle kunna åstadkommas genom en liten förändring af punktens lydelse, och jag tager mig friheten hemställa till Herr vice Talmannen, huruvida det må tillåtas mig att nu uppläsa det redaktionsförslag jag i sådan syftning uppgjort.

Med anledning af hvad Herr Hæggström sålunda hemställt, fästade Herr vice Talmannen uppmärksamheten derå, att den ifrågavarande 6:te punkten ännu ej blifvit föredragen, och då nu fråga blifvit väckt om uppskof med densammas behandling, kunde Herr Hæggströms yrkande, såsom afseende en ändring i punktens lydelse, icke komma under pröfning, förr än Kammaren först beslutit öfver frågan, huruvida punkten nu skulle till slutlig behandling föredragas.

Efter denna erinran af Herr vice Talmannen lemnades ordet ånyo åt

Herr Hæggström: Jag ville blott säga, att den tidsutdrägt och de olägenheter i öfrigt, som möjligen kunde uppkomma, om 6:te punkten nu föredroges i oförändradt skick, skulle, enligt mitt förmenande, lika väl och på ett mera enkelt sätt kunna undvikas, om punkten erhöle följande lydelse:

6:o "att Riksdagen må besluta följande *öfvergångsstadganden*, att

öfvergången till det nya myntsystemet dertill föranleda."

I:o. Derest lagar om rikets mynt och om öfvergången till det nya myntsystemet komma att af Riksdagen antagas och af Kongl. Maj:t gillas och fastställas, åligger det fullmäktige:

Mom. a) b) och c) oförändrade.

Jag har tillåtit mig väcka förslag om denna redaktionsförändring, derföre att jag vet att en ledamot af Banko-Utskottet kommer att framställa samma yrkande i Första Kammaren.

Herr Grefve Posse yttrade: Herr Talman, mine Herrar! Då man icke kan förutse, hvilket beslut Kammaren kommer att fatta om 6:te punkten i detta betänkande, då den blifver föredragen, anser jag, till undvikande af alla svårigheter, det vara bäst att punkten må, på sätt jag förut yrkat, uppföras å föredragningslistan näst efter Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande N:o 6, hvarom jag anhåller.

Sedan öfverläggningen angående tiden för föredragningen af betänkandets 6:te punkt nu förklarats slutad, gaf Herr vice Talmannen proposition på bifall till Herr Gumælii yrkande och hemställde alltså till Kammaren, huruvida Kammaren ville medgifva att med slutliga behandlingen af den sak, hvarom sagde punkt handlade, kunde få anstå, intill dess att först blifvit afgjort Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets på Kammarens bord hvilande utlåtande N:o 6, angående ävägbringande af myntkonvention med Danmark m. m. Denna proposition besvarades med öfvervägande ja, i följd hvaraf Kammaren bifallit det ifrågasatta uppskofvet. Vidare beslöt Kammaren, i öfverensstämmelse med hvad jemväl under öfverläggningen yrkats, att den ifrågavarande punkten skulle å föredragningslistan uppföras näst efter Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets nyss öförmälda utlåtande.

Såsom en följd af de sålunda fattade besluten förklarades slutligen Herr Hæggströms yrkande hafva för närvarande förfallit.

Punkterna 7- 9.

Biföllos.

Punkten 10:

Efter uppläsning af det i denna punkt framlagda förslag till lydelse af Bankoreglementets 31 § *mom. 1*, anförde

Herr Gustaf Jonsson: Jag har låtit anteckna mig såsom reservant emot denna punkt, emedan jag ej kunnat biträda det beslut, till hvilket Banko-Utskottet här kommit. De skäl, som af Utskottet framhållits till stöd för detta förslag, kunna egentligen sammanfattas uti Utskottets erinran derom, att Riksbanken för närvarande finnas rika tillgångar för lediga kapital, som med fördel kunde användas till meddelande af sådana kreditiv, som här äro i fråga. Jag vill visserligen icke förneka, att penningställningen ännu är mycket god, men jag tror dock, att den ej är af någon bestående natur, utan snart nog måhända kan förändras. Konjunktorens gynsamhet för ögonblicket torde således icke böra föranleda till den förändring beträffande Riksbankens verksamhet, som Utskottet föreslagit, såvida för en sådan åtgärd inga andra skäl finnas. Jag vill således ej tro att Riksbankens fonder skola alltjemt blifva så tillräckliga, att det blifver bankofullmäktige möjligt att låta alla dessa enskilda sedelutgifvande banker till ett antal af 26 få kreditiv i Riksbanken. Och då förevarande paragraf af bankoreglementet stadgar absolut förbud för dessa banker att erhålla kassakreditiv just på den grund, att de drifva bankrörelse med rätt att utgifva egna banksedlar, hemställer jag, huruvida sedan i föl, då nu gällande reglemente utfärdades, förhållandena verkligen kunna sägas hafva så omgestaltat sig, att behovet nu mera än förr kräfver upphäfvande af detta förbud. Och då dessa banker i allt fall hafva rättighet, enligt § 23 i bankoreglementet, att i Riksbanken insätta penningar på upp- och afskrifningsräkning

inom ett maximum af 400,000 R:dr, tror jag, att de enskilda bankernas fördel redan blifvit mera än skäligt tillgodosedd på Riksbankens bekostnad, hvarföre jag yrkar att, med afslag å Utskottets här framställda ändringsförslag, paragrafen bibehålles oförändrad.

Herr Gumælius: Banko-Utskottets flertal har i förevarande hänseende utgått från en alldeles motsatt åsigt mot den, som den ene af de vid denna punkt antecknade båda reservanter nyss uttalat. Utskottet har ansett, att man ej längre bör upprätthålla den föreställning, som förr haft så många anhängare, att Riksbanken och andra penningeinträttningar endast öfva välgörenhet, då de bevilja försträckningar vare sig såsom direkt lån eller under form af kreditiv. I sistberörda afseende, eller i fråga om rätt till åtnjutande af kreditiv, har uppfattningssättet på sednare tiden högst väsendtligt förändrats, så att, då förr i landsorten, såsom Herrarne torde kunna intyga från hvar sin del af landet, man betraktade den en gång för alla bestämda tidpunkten för kreditivs beviljande såsom en tid af året, då gracer utdelades och man på många håll antog med fullt allvar, att möjligheten att få kreditiv, likasom kreditivets belopp, berodde mera uppå, huru väl man stod hos vederbörande bankstyrelse, än på den säkerhet man kunde erbjuda och det behof man för sin rörelse hade af kreditiv, har numera gjort sig hos allmänheten och hos bankstyrelserna gällande ett helt annat begrepp om kreditivets natur och vilkoren, för dess erhållande. Jag tror ock, att de lånebeviljande kreditanstalter i landet, hvilka bedriva sådan kreditivrörelse, börjat inse att fördelen är ömsesidig och att kreditivrörelsen, i stället för att vara en sämre rörelse för bankerna, utgör en ganska inbringande gren af deras verksamhet.

Härtill kommer, att flera större enskilda, så väl sedelutgifvande som icke sedelutgifvande bankinrättningar, företrädesvis i hufvudstaden, hvilka ej lära kunna misstänkas för någon slags underlåtenhet att taga vara på sina intressen, långt ifrån att med tvekan och såsom ett nödvändigt ondt egna sig åt kreditivrörelsen, tvärtom funnit sin fördel vid att så i stort drifva denna rörelse, att de uppträda såsom förlagsgifvare för smärre enskilda banker i orterna, och de betrakta denna sin verksamhet såsom en god affär och synnerligen eftersträfvansvärd. Det är säkert för flere bland Herrarne bekant, att sålunda i Stockholm finnas bankanstalter, hvilka gerna och villigt tillhandagå de enskilda bankerna i landsorten med sådant biträde till ömsesidigt gagn och bästa.

Banko-Utskottets flertal har ock varit af den mening, att det vore nyttigt, om samma fördel kunde i någon mån tillgodogöras Riksbanken. För öfrigt har sedan flera år tillbaka så väl inom Styrelsen af Riksbanken som hos Riksdagen såsom Riksbankens öfverstyrelse mer och mer vunnit insteg och erkännande den åsigten, att man borde lossa på de många band, hvilka fästat fullmäktige, så att desse ej kunnat fritt sköta sig och banken. Styrelsen af Riksbanken har ock, beträffande det här föreliggande förslaget, förklarat sig anse, att detsamma, för så vidt som det äsyftar att bereda Styrelsen "mera utrymme i handlingsfrihet", bör leda till "största fördel" för Riksbanken. Ännu kvarstå dock i bankoreglementet några sådana begränsningar — bland hvilka den nu ifrågavarande är en — hvilka tyckas utvisa, att en viss grad af skuggrädsla ännu gör sig gäl-

lande vid lagstiftningen för Riksbanken — jag kan icke förstå annat. Såsom Herrarne finna af betänkandet, hafva bankofullmäktige ganska allvarsamt uttalat sig för vigten och nödvändigheten deraf, att den utlånande myndigheten får friare händer, än nuvarande föreskrifter medgifva, och fullmäktige hafva dervid antydtt, hurusom just af deras större handlingsfrihet vore beroende möjligheten för fullmäktige att bereda Riksbanken skälig afkomst af dess fonder. Det synes mig, som skulle efter en sådan förklaring från fullmäktiges sida det vara särdeles olämpligt att, genom att fortfarande binda deras händer, sätta dem i tillfälle att, om bankovinsten blir ringa, två dessa samma händer och säga: Riksbankens rörelse har ej kunnat gifva bättre resultat, derföre att Riksdagen icke velat hafva det bättre; vi fullmäktige hafva ej haft handlingsfrihet.

Bankofullmäktige hafva likväl föreställt sig, att, om det nuvarande oinskränkta förbudet emot meddelande af kreditiv åt enskild sedelutgivande bank borttoges, vissa särskilda bestämmelser vore erforderliga. Först och främst borde sålunda, enligt fullmäktiges förmenande, åt föreskriften gifvas en uppställning, som oförtydbart innebure, att sådan bank icke egde rättighet utan endast möjlighet att erhålla kreditiv i Riksbanken. Detta torde dock skäligen falla af sig sjelft, enär väl ingen har rätt att undfå lån hos en penningeinrättning, utan sådant lærer för hvarje särskildt fall bero af vederbörande styrelses pröfning. Vidare hafva bankofullmäktige ansett, att i reglementet borde intagas vissa föreskrifter dels om rätt för fullmäktige att bestämma olika kreditivafgift för sedelutgivande enskilda banker och för andre, samt dels angående frihet för fullmäktige att bestämma kreditivens storlek. Äfven i dessa fall synes mig hvad fullmäktige framställt skäligen falla af sig sjelft. För att förebygga allt sken af tvetydighet har emellertid i det förslag, som här blifvit af Banko-Utskottet afgifvet, intagits, dels i detta och dels i ett följande moment, alla de bestämmelser, som bankofullmäktige sålunda funnit böra för all säkerhet hafva i reglementet ett rum. Följaktligen torde Kammaren finna, att detta förslag icke blifvit ensidigt framlagdt af Banko-Utskottet, utan att detsamma i dess nuvarande form är vordet biträdt af bankofullmäktige, och desse torde väl vara i tillfälle att bedöma, om Riksbanken kan inlåta sig på en så beskaffad rörelsegren som den ifrågavarande, likasom det väl ock ej kan antagas annat, än att desse skola med nödig betänksamhet och i känsla af sitt ansvar tillse i hvilken mån och till hvilken utsträckning Riksbanken bör drifva denna rörelse. Bankofullmäktige äro Riksdagens förtroendemän, och deras befogenhet har redan förut blifvit i så många andra afseenden utvidgad, att det icke torde vara lämpligt, att den inskränkning deruti, som bankoreglementet i här föredragna del ännu föreskrifver, skall längre bibehållas.

I öfrigt erinrade den föregående talaren, att enskilda bankinrättningar redan hafva rättighet att i Riksbanken insätta penningar på upp- och afskrifning. Ja, visserligen, men detta är en rättighet, som utgör en verklig förmån företrädesvis just för dessa banker, under det att fördelen för Riksbanken i allmänhet torde vara ganska ringa och måhända rent af ingen under sådana tider, då Riksbanken under ännu tunga former har svårt att finna användande för sina fonder och sålunda nödgas på

dessa upp- och afskrifningsmedel erlägga en ränta, som visserligen är låg, men dock en utgift, hvilken icke alltid uppväges af motsvarande inkomst.

På kreditivmedlen kan Riksbanken deremot alltid påräkna att hafva den inkomst, som bankofullmäktige betinga genom beslut dels om inträdes- och kreditivavgiftens belopp och dels om den ränta som bör för kreditivet betalas.

Jag tror mig för öfrigt icke gå grannlagenheten för nära, då jag uttalar den förmodan, att åtminstone en af de båda reservanternas gerna skulle se och anse för Riksbanken helsosamt, om på ett annat fält, som varit föremål för åtskilliga öfverläggningar bland en del af Banko-Utskottets ledamöter, ehuru något förslag i sådan syftning nu icke kunnat för Riksdagen framläggas, Riksbanken kunde komma i närmare beröring med de enskilda bankerna. Men om denna plan, hvilken afser invexling af dessa bankers sedlar och sådant mera, skall kunna på vilkor, som för Riksbanken äro lämpliga, bringas till verkställighet, utgör därför utan tvifvel ett grundvilkor, att sådan kreditivvärd, som andra invexlingsanstalter gerna vilja lemna, jemväl kan af Riksbanken meddelas.

En annan fråga är om Riksbanken eger styrka nog att utan olägenhet lemna sådana kreditiv. I detta fall är det upplysande, att exempelvis Stockholms Enskilda Bank och Skandinaviska Kreditaktiebolaget, ehuru de icke hafva så stora grundfonder som den Riksbanken besitter, ändock äro i tillfälle att lemna kreditiv till enskilda bankinrättningar i landsorten; men dessa kreditiv betraktas, föreställer jag mig, såsom ett slags assurancesaffärer, och de nämnda båda institutionerna förfara förmodligen med hänsyn till de förra på alldeles samma sätt, som är vanligt vid försäkringsbolagen: då de åtaga sig betydligare risker, taga de sjelfva för en del deraf återförsäkring. Jag tror t. ex., att under vissa tider, då Stockholms Enskilda Bank haft många sådana kreditiv till sammanlagdt ett högst anseeligt belopp, banken icke stödt sig ensamt på egna fonder, utan skaffat sig sjelf kreditiv på andra håll, i utlandet, fastän banken naturligtvis icke behöft anskaffa lika stort kreditiv, som sammanlagda beloppet af de kreditivförsträckningar den i sin ordning meddelat. Dessa äro fördelade på många händer och de anlitas väl aldrig samtidigt fullständigt. Man vill i allmänhet icke gerna gå till botten af sådana kreditiv och man gör det minst gerna under kritiska tider, då det är af vigt att tillse att man har sådana medel att tillgå såsom yttersta reserv.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, hemställer jag vördsamt om bifall till hvad Banko-Utskottet här föreslagit.

Herr Carl Anders Larsson: Ehuru jag icke vill afundas vissa enskilda penninganstalter i Stockholm de stora förtjenster, som tillflyta dem derigenom, att de hafva landsortens kreditivrörelse hufvudsakligen i sina händer, anser jag dock, att man ej bör underlåta att tillse, att äfven Riksbanken må kunna gå i delning af de betydliga inkomster, som inhöstas på detta verkligt bankmässiga arbetsfält. Det kända förhållandet att berörda enskilda kreditinstitutioner i hufvudstaden lemna så anseliga utdelningar åt aktieegarne, beror i en icke ringa mån på den omfattning, hvarmed kreditivrörelsen af dem bedrifves. Det borde väl därför icke heller vara Riksbanken förmenadt att kunna af sina fonder draga en

skäligen afkomst genom att använda den i större utsträckning på samma rörelsegren. Icke heller må man tro, att dessa enskilda bankanstalter skulle anse en dylik åtgärd från Riksbankens sida såsom något obilligt intrång å deras verksamhetsområde. Och då här ej är fråga om, att åt de enskilda sedelutgifvande bankerna skall tillerkännas någon ovilkorlig rätt till kreditiv i Riksbanken, utan förslaget innehåller, att bankofullmäktige skulle ega att i hvarje särskildt fall pröfva ingifven kreditivansökan och deröfver fritt besluta, bör ju förändringen icke kunna medföra någon våda, och jag tänkte verkligen, att reservanterne, mine vänner Gustaf Jonsson och Åke Andersson, skulle hafva den goda uppfattning, att de icke trodde, att bankofullmäktige skulle vara så okloke, att de ej komme att taga omvårdnad derom, att framför de enskilda bankernas Riksbankens fördel blefve tillgodosedd. För öfrigt bör man komma ihåg, att det just är på denna kreditivrörelse, som Riksbanken ej blott, såsom jag redan yttrat, kan hoppas att få den jemförelsevis mähända största avance, utan äfven blir i tillfälle att vara den allmänna rörelsen till mycket gagn. Ty om de enskilda bankinrättningarne i Stockholm få kreditiv hos Riksbanken, kunna dessa blifva så mycket bättre i stånd att i sin ordning genom beviljande af kreditiv biträda de enskilda bankerna i landsorten. Allmänhetens förhållande till de lånebeviljande penninginrättningarne är numera och helt och hållet omvänt emot förut. Då ansågs det vara en grace, om man fick lån i en bank. Nu deremot äro bankerna särdeles tacksamma, ifall någon vill vara så god och taga deras hjälpsamhet i anspråk. Men när ställningen är sådan, bör väl ock, så vida jag kan förstå, ligga makt uppå, att Riksbanken beredes möjlighet att kunna egna sig åt en affärgren, som är mindre prekär, så att banken slipper se sina medel ligga obrukbara. Huru mycket jag än tycker om de enskilda bankerna, kan jag derföre ej annat än önska, att Riksbanken må komma i åtnjutande af de stora fördelar, som kreditiv- och vaxlingsrörelsen skänker. Jag hemställer fördenskull till reservanterne, att de må låta Riksbanken erhålla denna inkomst och yrkar, för min del, bifall till Banko-Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Gustaf Jonsson: Jag har begärt ordet för att bemöta den talare, hvilken yttrade sig näst före den siste. Han förklarade bland annat, att det, enligt hans åsigt, skulle lända till stor fördel för den allmänna rörelsen om de enskilda bankerna finge tillgång till kreditiv i Riksbanken. Härvid vill jag dock erinra, att antagligen ganska få af dessa enskilda bankinrättningar skulle komma i åtnjutande af sådana kreditiv och sannolikt endast de, som vore närmast belägna. Ty att till *alla* dessa penninganstalter, hvilka hvar för sig icke kunna vara betjente med kreditiv till mindre belopp, medgifva dylika försträckningar, dertill skulle de medel, öfver hvilka Riksbanken kunde hafva att förfoga för detta ändamål, icke blifva på långt när tillräckliga. Under sådana omständigheter föreställer jag mig, att det måste blifva för bankofullmäktige synnerligen svårt att så fördela det tillgängliga beloppet mellan de kreditivsökande bankerna, att hos dessa icke komme att förspörjas någon missbelåtenhet. Troligt är, att, om det nu gällande förbudet upphäfdes, alla

enskilda bankinrättningar skulle framställa begäran om kreditiv, när derigenom tillskyndades dem en ganska betydlig fördel och lättnad vid kvartalsafslutningarne. Möjligt är ock, att dessa kreditivmedel, hvilka sålunda komme att för tillfället användas till sagda ändamål, en eller par dagar derefter åter inlemnades till Riksbanken, och då vet jag i sanning icke, hvad Riksbanken skulle förtjena på hela denna affär.

Icke heller jag tror mig träda grannlagenheten för nära, om jag omnämner hvad som i Banko-Utskottet yttrats angående

Densamme talaren har framhållit, att bankofullmäktige tillstyrkt detta förslag, men jag ber få upplysa, att bland dem dock finnas två reserveranter, hvilka med ganska mycken skärpa uttalat sin afvikande mening och uppträdt *emot* en tillåtelse för Riksbanken att meddela här ifrågakomna kreditiv. Jag vill icke uppgifva namnen, men faktiskt är, att tvänne af fullmäktige icke ansett förslaget lända till Riksbankens bästa. För egen del hyser jag ingen motvilja mot de enskilda bankerna. Jag tycker allenast, att förslaget i dess praktiska tillämpning måste möta sådana svårigheter, i afsende på möjligheten att tillfredsställa *alla* enskilda bankers anspråk, att jag derföre icke vill biträda det.

Jag anhåller slutligen att få rätta mitt förra yrkande derhän, att, då jag begärde proposition å bibehållandet af paragrafen oförändrad, jag endast menade punkten e) i mom. 1 af samma paragraf.

Herr Edström: Den reglementsförändring, som här blifvit föreslagen af Banko-Utskottet och tillstyrkt af bankofullmäktige, synes mig vara särdeles väl och öfvertygande motiverad samt till grunden gen-drifvande de gammalmodiga betänkligheter, som förr uppställt sig mot en reform i antydd syftning. Förändringen är, enligt min åsigt, tidsenlig och afser blott att bereda Riksbanken utväg till ökad afkomst af sina fonder, då bankens ställning medgifver deras användande för detta ändamål. Af dessa skäl och då jag icke hört under öfverläggningen något anföras, som varit egnadt att förminska vigten af de grunder, hvilka Banko-Utskottet och bankofullmäktige åberopat till stöd för förslagets lämplighet, anhåller jag att punkten må vinna Kammarrens bifall.

Herr Åke Andersson: Jag har inom Banko-Utskottet icke kunnat blifva öfvertygad derom, att en tillåtelse för bankofullmäktige att meddela kreditiv jemväl åt de enskilda sedelutgifvande bankerna skulle lända till fördel för Riksbanken. Icke heller kan jag förstå, hvarföre en del af dessa bankanstalter, hvilka sjelfva kunna lemna kreditiv, skola behöfva att erhålla kreditivförsträckningar i Riksbanken. Vore vi säkra om, att de gynsamma penningetider, som nu äro rådande, skulle fortfara, hade jag likväl ej reserverat mig. Ty då Riksbankens kassor äro fyllda af ledigt kapital, såsom för närvarande är händelsen, bör det tvifvelsutan vara fördelaktigt att kunna placera detsamma på här angifvet sätt. Men någon sådan säkerhet finnes icke. Andra mindre goda tider kunna komma. Då skulle, om det i bankoreglementet nu stadgade förbudet, som åsyftas att borttaga, vore upphäfdt, det lätt kunna hända, att bankofullmäktige råkade i en betänkelig klämma och nödgades till inkommande kreditivansök-

ningar säga nej, och till en dylik möjlighet vill jag icke medverka. Jag instämmer derföre uti Herr G. Jonssons anförande och vidhåller i öfrigt den mening jag uttalat i min reservation, hvadan jag yrkar att bankoreglementet i dess nu föredragna del bibehålles oförändradt sådant det för närvarande lyder.

Herr Dickson: Jag har, mine Herrar, begärt ordet i hopp att kunna förekomma en lång diskussion rörande denna fråga. Jag vill icke på något sätt förneka, att ju icke Riksdagen såsom principal för Riksbanken bör tillse, att banken förvaltas rätt, men mine Herrar, hvartill skulle det tjena, att man utsett en särskild styrelse för denna bank, om man betager densamma den handlingsfrihet, som synnerligen i ett förvaltande verk är högst af nöden. Dessutom har detta förslag genomgått granskningens skärseid. Det har undergått sofring och pröfning af Banko-Utskottet; Fullmäktiges hemställan har vunnit dess sanktion, och jag tror, att vi böra hafva ett sådant förtroende till dessa delegationer — styrelsen i Riksbanken och ledamöterna i Banko-Utskottet, — att vi med full tillförsigt kunna medgifva den rättighet, som i föreliggande del af bankoreglementet är föreslagen att inrymma åt Fullmäktige, att efter sig företeende omständigheter pröfva och besluta i det hänseende, hvarom fråga är. Jag håller, för min del, före, att mycket af Riksbankens mindre förmånliga ställning härleder sig derifrån, att bankens styrelse haft alltför strängt bundna händer. Det kan verkligen icke vara lämpligt att i afseende å en af ögonblickets konjunkturer så beroende förvaltning som denna, enskilde representanter kunna säga: "detta borde Fullmäktige icke få göra och ej heller detta eller detta." — Jag föreställer mig, såsom jag redan yttrat, att vi böra hysa förtroende till våra egna delegationer, och då jag i öfrigt icke finner, att det ifrågavarande förbudets upphäfvande bör kunna medföra någon våda för Riksbanken, derest Fullmäktige erhålla den pröfningsrätt, som enligt förslaget är afsedd att dem tilldelas, tillstyrker jag för min del bifall till betänkandet i denna punkt.

Herr Wedberg: Det är med verklig förvåning jag märker, att Andra Kammaren tyckes vara obenäget stämd mot den förändring, som Banko-Utskottet här föreslagit och hvilken synes mig vara i allo tidsenlig samt till Riksbankens och allmänhetens fördel. Banko-Utskottet och Bankofullmäktige, hvilka naturligtvis äro bäst i tillfälle att bedöma Riksbankens ställning, hafva icke kunnat undgå finna, att Riksbanken i fjol och en lång följd af år icke haft ens 5 procents ränta på sina egna fonder, under det att samtidigt enskilda bankinrättningar skördat betydlig vinst. Det kan vid sådant förhållande icke förefalla underligt, att Banko-Utskottet velat tillse, huru Riksbanken må kunna beredas möjlighet att på sina fonder erhålla en afkomst, som står i en någorlunda rimlig proportion till bankens rörelsemedel, och Utskottet har ansett, att ernäendet af ett sådant resultat icke vore möjligt, så länge Riksdagen med alltför mycket minutiösa bestämmelser, särskildt i det hänseende, hvarom här är fråga, lagstiftar för Riksbanken.

En talare och reservant mot denna punkt af betänkandet, har, under hänvisning till de många enskilda sedelutgifvande banker hvilka finnas i Sverige, ansett, att, om dem medgäfvos tillgång till kreditiv i Riksbanken, det belopp hvaröfver Riksbanken skulle kunna för detta ändamål disponera blefve, fördeladt på dem alla, för hvar och en af dem så ringa att de icke kunde blifva dermed betjente. Emot detta påstående ber dock att få erinra om alla de filialbanker, som funnits i Sverige och hvilka i Riksbanken haft kreditiv till icke så obetydliga belopp. Dessa medel äro numera, sedan filialbankerna med ett par undantag upphört, indragna till Riksbanken och skulle således kunna vara tillgängliga till ifrågavarande ändamål.

För min del tror jag visserligen icke, att särdeles många enskilda banker komma att begagna sig af tillåtelsen att kunna i Riksbanken erhålla kreditiv, emedan Fullmäktige sannolikt, i början åtminstone, icke komma att sätta ränta och kreditivavgift så lågt, att dessa ej vore lägre på andra håll, och i sådant fall skola dessa banker heldre vända sig till de större penningeinträttningar, som öfverallt uppstå i landet och hvilka disponera kapital, som nästan uppgå till motsvarighet af dem, hvaröfver Riksbanken förfogar, samt med uppräcktta händer vilja öfvertaga denna rörelse, men, som jag förut sagt, förändringen är tidsenlig och bör vidtagas. Huru som helst, har i allt fall ingen här ifrågasatt de enskilda bankernas soliditet och förmåga att för de kreditiv, som kunna dem beviljas, ställa fullgod säkerhet.

En annan talare förklarade, att den här föreslagna kreditivrörelsen nog vore för Riksbanken fördelaktig, om det kunde förväntas att nu rådande gynsamma penningekonjunkturen komme att fortfara, men han befarade att andra tider stunda. Detta tror äfven jag, och jag antager till och med att de icke skola vara mycket aflägsna, men för sådan händelse är ju genom detta förslag åt Fullmäktige inrymd pröfnings- och beslutanderätt öfver hvarje särskild kreditivansökan af detta slag, som inkommer, och Riksbanken kan således genom upphäfvande af det nuvarande *förbudet* aldrig blifva bragt i trångmål, och det torde dessutom icke kunna förnekas att det just är i de svåra tiderna som Riksbanken med sina betydliga, denna riksdag ytterligare förstärkta, fonder kan och bör göra bästa nytta för den stora allmänheten, hvilken väl egentligen är den som ytterst har nytta såväl af kreditivrörelsen i Riksbanken som af de kreditiv denne lemnar de enskilda bankerna. Ett bifall till detta förslag innebär i sjelfva verket egentligen ett förtroendevotum åt Bankofullmäktige, och vi hafva ju icke erfarit, att Fullmäktige illa brukat det förtroende, som Riksdagen förut visat dem genom medgifvande af utvidgad handlingsfrihet i andra fall. Dessutom ber jag att få fästa uppmärksamheten uppå, att Fullmäktiges flertal tillstyrkt detta förslag och att bland dem är en, hvilken vi från sednast förflutna riksdagsperiod inom denna Kammare lärt känna såsom den der visserligen icke står ensamt på de enskilda bankernas bästa och fördel.

Samme talare ansåg ock att det ej vore lämpligt, att Riksbanken lemnade kreditiv till bankinträttningar, hvilka sjelfva kunde biträda andra banker med kreditiv. Denna invändning har redan blifvit af en annan talare

talare besvarad. Han erinrade, att vissa enskilda penningeanstalter i hufvudstaden lemnade kreditiv till bankerna i landsorten, till stort gagn för rörelsen. Om de förra numera kunde i sin ordning undfå kreditiv i Riksbanken, blefve de derigenom i stånd att utvidga omfånget af sina egna kreditivförsträckningar, hvaremot i annat fall de icke kunna uppträda så förmedlande mellan allmänheten och penningeverlden. Jag anhåller således om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Carl Ifvarsson: Då Riksbanken blifvit mera omhuldad under sednare tider än förut, såsom t. ex. derigenom att Banken fått behålla årsvinsten af sin rörelse, med flera omständigheter, hafva fullmäktige ansett sig kunna och böra bereda Riksbanken tillfälle till större afkomst af dess fonder, än hittills kunnat åstadkommas. För min del tycker jag, att det förslag, som här föreligger, är temligen oskyldigt, under förutsättning att fullmäktige, såsom jag hoppas, tillse att Riksbankens bästa tillgodoses. Ty jag föreställer mig, att de enskilda sedelutgifvande bankerna skola i ganska ringa grad anlita kreditiven i Riksbanken under gynnsamma penningetider, emedan de då hafva fullt upp med egna medel att tillgå. Under svårare penningekonjunkturer tror jag åter, att dessa banker icke skulle få företräde till kreditiv i Riksbanken, utan först i andra rummet beredas tillgång dertill och under antagande, att detta blifver förhållandet, torde icke heller då ett begagnande af detta medgifvande komma mycket i fråga. Och om nu så sker, komme det ju att bero på fullmäktige att bestämma sådana villkor, som betingades af ett behörigt afseende å möjligheten för Riksbanken att draga någon fördel af affären, och dessutom skulle väl de särskilda sedelutgifvande bankerna få ställa sådan säkerhet, att ingen risk kunde uppstå för Riksbanken.

Jag anser således, att man gerna kan godkänna Utskottets förslag i denna del, men jag framställer intet yrkande, ty då frågan möjligen kan anses som ett förtroendevotum åt fullmäktige, anser jag mig icke behörig att göra det.

Herr Grefve Posse: Herr Talman, mine Herrar! Den af reservanterne, som sist hade ordet, anförde såsom skäl för afslag å Banko-Utskottets förevarande hemställan, att antagligen endast högst få af de enskilda sedelutgifvande bankerna skulle hemta någon fördel af medgifvandet för dem att erhålla kreditiv i Riksbanken. Jag ber att få gå något längre än han. Jag är fullt och fast öfvertygad, att *ingen* af dessa banker kommer att begagna sig af denna tillåtelse, ty det blir dem för dyrt. De kunna skaffa sig kreditiv hos enskilda penningeanstalter och enskilda bankirer till billigare pris, än Riksbanken sannolikt kan erbjuda. Således är det, enligt mitt förmenande, likgiltigt för de enskilda, sedelutgifvande bankerna om ifrågavarande punkt godkännes eller afslås, men jag tycker å andra sidan, att förslaget är så tidsenligt och så godt, att jag föreställer mig, att denna Kammare icke bör förkasta detsamma.

I öfrigt får jag säga, att det synes mig vara nära nog en löjlighet, att, då lagstiftningen medgifver rätt åt enskilda banker att utgifva sedlar och understödjer deras kredit, hvarigenom allmänheten och den allmänna

rörelsen föranledes att skänka dem förtroende, staten skall förmäna dem detta och säga: "alla andra medgifva vi kredit, men icke de enskilda sedelutgifvande bankerna." Det är ju att utan giltig anledning rent af förnärma dem. Jag instämmer i deras yrkande, som begärt bifall till betänkandet i denna punkt.

Herr Jöns Rundbäck: Jag måste beklaga, att ett så viktigt betänkande som detta först i riksdagens sista timma öfverlemnats till Riksdagen; jag hade för min del verkligen önskat, att Utskottet förr hade framkommit dermed, så att vi åtminstone hade haft någon tid på oss att tänka på detsamma. Betänkandet har kommit i våra händer just under den brådaste tiden, då vi äro öfverhopade med en massa andra ärenden, som tätt på hvarandra tränga sig på oss; och följden har också blifvit, att de fleste bland oss — och äfven jag är en af dem — sakna tillfälle att sätta sig in i den här föreliggande frågan så grundligt som vigten och betydelsen af densamma rätteligen hade kräft.

Länge har inom Banko-Utskottet och Riksdagen funnits personer, hvilkas diktan och traktan gått ut på att så småningom få Riksbankens affärer sammanblandade med de enskilda bankernas; men hittills hafva deras ansträngningar varit utan verkan. Det förslag, som nu föreligger, har många gånger förut inom Banko-Utskottet varit väckt, men på goda skäl allt hittills blifvit af Utskottet förkastadt. Jag vet icke om Banko-Utskottet nu för tiden har bättre insigter i det afsendet än förr — jag vill visserligen tro att så är förhållandet — men hvad jag vet, är, att flere af Banko-Utskottets fornde ledamöter hyst och ännu hysa ganska stora betänkligheter mot detta förslag.

Jag har för ögonblicket icke tillgång till lagen för de enskilda bankerna, men jag vet, att der finnes ett stadgande, som föreskrifver, att dessa banker ega utgifva sedlar på sin inneliggande riksmyntskassa, eller sådana som de hafva i Riksbanken eller dess lånekontor. Jag undrar om icke detta stadgande skulle kunna tydas så, att om privatbankerna finge kreditiv i Riksbanken, de jemväl skulle påstå sig ega rätt att utgifva sedlar på dessa kreditiv; jag vill icke säga, att lagen är sådan, men jag tror icke heller, att den innehåller något förbud emot en dylik tolkning. Men antaget, att jag har orätt häri, så blir det dock en lätt sak för de enskilda bankerna att, sedan de väl en gång fått kreditiv, hålla invexlingskassor här i Stockholm, utan att i dessa kassor hafva en enda riksbankssedel; de behöfva då endast skicka upp en person i Riksbanken för att taga ut af kreditivet. För närvarande hafva de det ej så bra stäldt; de lida nu en liten förlust genom skyldigheten att invexla sina sedlar med Riksbankens och måste därför hålla sig en riksmyntskassa. Vi fattade för några riksdagar sedan det beslutet, att de skulle få lemna sina sedlar i Riksbanken, mot skyldighet att hålla vaxelkontor här i Stockholm, så att Riksbanken skulle kunna få invexla sina sedlar, när den så önskade. Skulle de nu också få kreditiv i Riksbanken, så behöfde de icke göra någonting vidare än gå från den ena luckan i Riksbanken till den andra, der de hafva sitt kreditiv, för att få sedlarne invexlade; de behöfde då icke hafva en enda riksbankssedel i reserv.

Man har sagt, att Riksbankens styrelse är nog mäktig och förutseende, för att vidtaga erforderliga åtgärder till förekommande af de olägenheter, som härigenom kunna uppstå. Jag erkänner gerna, att styrelsen är mycket berömvärd, att hon söker försvara Bankens fri- och rättigheter så godt hon kan, men det finnes intressen, nemligen dessa privatbanksintressen, som vid en svårare penningekris kunna blifva så starka, kunna utöfva en så stark tryckning, att styrelsen icke förmår stå dem emot. Att sådant redan nu inträffat, torde ej heller vara obekant; Riksbanken har, som känt, redan nu vid ett tillfälle måst träda emellan för att rädda en af dessa enskilda banker. Och jag undrar, om icke den obegränsade sedelutgifningsrätten för privatbankerna ändå slutligen kommer att leda till en kris. Intet annat land med obegränsad sedelutgifningsrätt för enskilda banker har undgått dylika kriser; hvarföre skulle då lyckan i det afseendet i everldeliga tider vara just oss så bevågen? Man säger: hvarföre skall icke Riksbanken låna ut sina pengar, då den har öfverflöd derpå, och göra dem fruktbärande? Men huru står det resonnementet tillsammans med grundsatsen, att de enskilda bankerna äro till för att förmedla penningarörelsen, göra räntan låg, bedriva en utlåning på billiga villkor? Detta äro de enskilda bankernas första och största, deras allmänna uppgift. Skall Riksbanken hafva en stor räntevinst på sin utlåning till de enskilda bankerna, så är det klart, att dessa banker å sin sida ej heller kunna utlåna dessa penningar utan någon förtjenst, de måste åtminstone förtjena så mycket, att omkostnaderna för utlåningen blifva betäckta. Följden blir, att det nyss antydda ändamålet motverkas: allmänheten, låntagarna i privatbankerna, får betala såväl räntan på kreditivet som omkostnaden för utlåningen. Någon annan fördel af de enskilda bankernas kreditivrätt kan jag åtminstone icke upptäcka.

Mina betänkligheter mot förslaget, såvidt dessa hafva sin grund i lagen för de enskilda bankerna, vinna ett ytterligare stöd i det förslag, förtydligande af nu stadgade grunder för sedelutgifningsrätten, som blifvit väckt af en ledamot i Första Kamraren, och hvaröfver Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet nu afgifvit utlåtande. Förslaget, som grundar sig på till finansministern nyligen ingifna rapporter rörande det sätt, hvarpå de enskilda bankerna begagnat sin sedelutgifningsrätt, innehåller, att till den utelöpande sedelstocken skola räknas icke allenast de sedlar, som spridas i rörelsen af banken sjelf, utan äfven de som i sådant ändamål öfverlemnats till bankens vexlings-ombud. Utskottet har visserligen afstyrkt motionen på den grund, att förslaget behandlade en speciel, lösryckt del af privatbanks-lagen, men medgifver uttryckligen att nuvarande bestämmelser beträffande de enskilda bankernas sedelutgifning ej äro fullt tillfredsställande.

Man har sagt — jag återkommer härtill, och detta har blifvit ytterradt äfven här i Kamraren — att frågan blifvit förberedd. Men huru? Jo, frågan har blifvit väckt inom Banko-Utskottet; men ingen annan än Banko-Utskottets ledamöter har hört talas om denna förberedelse, förr än förslaget kom honom till handa i riksdagstrycket, jag åtminstone har icke haft det nöjet.

Mine Herrar! Läsen rapporterna öfver de enskilda bankernas uppgifter rörande deras kassaställning vid slutet af det sistförflutna året,

läsen bank-styrelsens berättelse angående sedelkassan vid årets slut, och J skolen finna, hvilka starka påkänningar Riksbanken haft af de enskilda bankerna, för att de skulle kunna fylla sitt behof af riksbankssedlar. Och detta var dock innan dessa banker ännu hade fått någon kreditiv rätt! Huru mycket har icke Riksbanken att frukta af dem, om det en gång skulle lyckas dem att tillvinna sig denna rättighet!

En ärad talare, hvars insigter i bankväsendet jag visst icke vill underkänna, har yttrat, att kreditiven anlitas icke under goda penningtider, ty då behövas de ej. Det tror jag också. Ty de enskilda bankerna sjelfva äro ju utlåningsanstalter, deras ändamål är att utlåna penningar; då penningettillgången är god, behöfva de derföre icke anlita Riksbanken i annan egenskap än som. förut antydt, vaxlingskassa. Men huru förhåller det sig under svårare tider? Jo, då komma de till Riksbanken och säga: nu står det illa till, gif oss derföre ett kreditiv! Och deras begäran blir nog uppfylld; det finnes ingen enda person, som lättare än en enskild bank kan både begära och få ett kreditiv; bank-styrelsen kan knappast säga nej till en sådan begäran, ty faran af ett afslag är alltför stor i mera än ett afseende.

Man har sagt, att kreditiven i de enskilda bankerna äro billigare än kreditiven i Riksbanken, men om så är, då är kreditivrätten för dessa banker alldeles onödig; de kunna då gerna låna af hvarandra utan att anlita Riksbanken.

Man har slutligen påstått, att de enskilda bankerna böra hafva kreditiv, derföre att de ega sedelutgifningsrätt. Jag svarar, att då bör man ock lägga ett fast underlag för denna rättighet; lagstiftaren har gjort det i ett fall, men icke i ett annat. Må han afhjelpa bristen, innan han går in på den påyrkade förmånen! De första enskilda bankerna hade, enligt min uppfattning, icke rättighet att utgifva sedlar, och jag vågar med stöd af grundlagen påstå, att så är förhållandet äfven med de nu existerande. Ty § 72 Regeringsformen stadgar, att Riksbanken allena eger rätt att utgifva sedlar. På grund af 89 § samma grundlag gjorde sig emellertid den åsigten gällande, att sedelutgifningsrätten vore en ekonomisk fråga, öfver hvilken Kongl. Maj:t ensam egde att besluta; och Kongl. Maj:t gaf också de enskilda bankerna denna rättighet, men dock att börja med bestämd på ett helt annat sätt än nu. Men då 1848 års banklag utkom, blef kontrasignanten enligt 106 och 107 §§ Regeringsformen åklagad för öfverträdelse af grundlagen och skulle blifvit ställd inför Riksrätt, såvida han icke dessförinnan tagit afsked.

Som nämndt, min öfvertygelse är — och jag skulle till försvar för min åsigt kunna åberopa skrifter, utgifna af de enskilda bankernas varmaste försvarare — att denna sedelutgifningsrätt i längden aldrig kan lända till landets fromma, utan förr eller sednare måste leda till en svår finansiel kris. Jag har alltid motsatt mig privatbankernas rättighet till kreditiv i Riksbanken, och jag skall göra det, ända till dess sedelutgifningsrätten blifvit baserad på en fullt fast och solid grund. Innan detta skett, böra vi, om vi ej äro i stånd att upphäfva rättigheten, åtminstone icke taga något steg i riktningen af dess befrämjande i ännu vidsträcktare omfattning än den för det närvarande har.

På grund af det anförda yrkar jag afslag å det af Utskottet före-

slagna tillägget i § 31 mom. 1, e) af reglementet och bibehållande af momentets nuvarande ordalydelse.

Herr Peter Olsson: Jag kan icke fördölja, att den siste ärade talaren, efter min uppfattning, dels gjort denna fråga större än han i verkligheten är, dels i sitt anförande sammanblandat saker, som icke hafva med henne att skaffa. Att frågan icke skulle vara af beskaffenhet att nu, i riksdagens sista timma, som talaren uttryckt sig, kunna af Riksdagen afgöras, kan jag för min del icke förstå. Frågan ställer sig för mig helt annorlunda; hon synes mig lika vanlig som enkel, och jag finner således icke något hinder för att nu afgöra henne. Den ärade talaren nämnde vidare, att bakom denna fråga låge frågan om de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, och att det egentligen vore fråga om sistnämnda rätt. Men om så vore förhållandet, om jag kunde inse, att talaren hade rätt häri, så skulle jag fullkomligt dela hans åsigt; de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt är, såsom jag flera gånger förut tagit mig friheten fästa denna Kammares uppmärksamhet uppå, enligt min öfvertygelse, icke byggd på så säkra och fasta grundvalar, som den borde vara. Kunde någonting göras för en förbättring af privatbankslagstifningen i fråga om sedelutgifningsrätten, så skulle jag vara den förste att biträda ett sådant förslag. Men derom är nu icke fråga, ej heller om någonting, som står i sammanhang med denna sedelutgifningsrätt, åtminstone såvidt jag kan fatta. Grefve Posses åsigt, att de enskilda bankerna icke skola komma att begagna sig af kreditivrätten i Riksbanken i någon nämnvärdare grad, delar jag fullkomligt. Jag har mig bekant, att de enskilda bankerna med största lätthet kunna i utlandet erhålla så stora kreditiv, som de för sin rörelse behöfva. Men denna omständighet utgör, i motsats till hvad förhållandet var med talaren på göteborgsbanken, icke för mig någon giltig anledning att tvinga dessa banker att för att erhålla kreditiv vända sig till utländska banker, då de utan någon olägenhet för Riksbanken kunna få sitt behof derifrån fylldt. Här är, såvidt jag kan förstå, icke fråga om någonting annat, än att Riksbanken skall skötas på ett klokt och förnuftigt sätt, att man skall använda de medel, Riksbanken har, till dess egen fördel. Och jag kan icke förstå, att dessa medel kunna användas bättre och lämpligare än genom att underlätta den allmänna rörelsen. För kreditivet, det må lemnas till enskilda banker eller enskilda personer, måste naturligtvis presteras sådan säkerhet, som bankofullmäktige anse betryggande. Frågan är således, efter mitt förmenande, ganska enkel; jag kan icke finna att kreditivrättens utsträckning till de enskilda bankerna skall medföra någon enda olägenhet för Riksbanken, men väl den fördelen att den kan släppa ut mera sedlar i rörelsen och således få ökad inkomst, i samma mån de enskilda bankerna begagna sig af kreditivrätten. Herr Rundbäck fruktade, att de enskilda bankerna skulle få kreditiv i Riksbanken huru lätt som helst. Men det vore besynnerligt, om bankofullmäktige skulle lemna privatbankerna kreditiv mot sämre säkerhet än de fordra af enskilda personer. Anse fullmäktige det medföra någon olägenhet för Banken att lemna ett sådant kreditiv, så bifalla de väl ej heller ansökningen derom. Som sagdt, jag kan med bästa vilja icke se någon olägenhet för

Riksbanken af kreditivrättens utsträckning, men väl en fördel. Vid sådant förhållande, och då jag för min del vill vara med om att understödja Riksbanken, att bidraga dertill att dess rörelse allt mer och mer utvecklas, samt då jag önskar, att Riksbankens fonder skola ökas, vill jag ock i min ringa mån bidraga till att underlätta den allmänna rörelsen i landet, ett underlättande, hvilket, som jag tror, måste gå hand i hand med Riksbankens förstärkande.

På nu anförda skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick.

Herr Hæggström: Jag måste upptaga en svår beskyllning, som här framkastats emot Banko-Utskottet, en beskyllning så mycket svårare, som den kommit från en talare, som förr varit en prydnad för samma Utskott, hvilket han lemnat för att öfvergå till ett annat ännu viktigare — jag menar Herr Jöns Rundbäck. Han sade, att det var besynnerligt, att Banko-Utskottet framkommit med detta betänkande först nu, i riksdagens sista timme. Den ärade talaren tyckes verkligen så uteslutande hafva fäst sig vid denna tionde punkt, att han alldeles förbisett hvad Utskottet på de första raderna af betänkandet anför. Utskottet har der gifvit fullgoda skäl för dröjsmålet; vill den ärade representanten läsa, hvad som der är skrivvet, så skall han finna, att Utskottet icke kunnat hinna få betänkandet färdigt förr än som skett, derföre att Riksdagen så nyligen fattat beslut angående myntkonventionen och dermed sammanhängande lagar; frågor som ovilkorligen måst vara afgjorda, innan Utskottet kunnat behandla nu ifrågavarande delar af bankoreglementet jemte nödiga öfvergångsstadganden i anledning af nyss åberopade nya lagar angående införande af guldmynt m. m. Vi veta alla, den ärade talaren icke undantagen, när dessa beslut fattades; och ingen kan derföre med skäl påstå, att Banko-Utskottet sedan dess varit sysslolöst, den åsigten torde min ärade vän allt blifva ensam om.

Jag har aldrig varit någon utomordentlig privatbanksvän — den saken torde vara min ärade vän på göteborgsbanken bekant — men jag är dock icke så stor fiende till privatbankerna, att jag derigenom kunnat blifva totalt blind för de fördelar Riksbanken skulle kunna hemta af en beröring med dem; och det är på den grunden, som jag inom Utskottet biträdt det föreliggande förslaget. Den förste ärade talaren framhöll såsom ett kardinalskäl emot förslaget, att om privatbankerna finge kreditiv rätt i Riksbanken, endast ett fåtal bland dem skulle begagna sig deraf, hvilket han ansåg skulle vara en stor skada för Riksbanken. Riksbanken finge visserligen i så fall så mycket mindre kreditivafgifter, det är sannt, men någon fara för Riksbanken skulle denna omständighet ej kunna medföra. En representant på skånebänken, Herr Åke Andersson, sade, att det vore en orimlighet att gifva privatbankerna kreditiv i Riksbanken, derföre att de sjelfva lemnade kreditiv. Detta är i min tanke, det aldra kraftigaste argumentet för den motsatta åsigten, för min mening. Ty om privatbankernas fonder ej räcka till för alla kreditivsökande, men privatbankerna lemna Riksbanken full säkerhet för kreditiven, så kan det väl aldrig skada Riksbanken, att de enskilda bankerna på grund af dessa kreditiv lemna de lånesökande ytterligare försträckningar. Under

kritiska tider kan det vara rätt godt för de lånesökande, som hafva lång väg till Riksbanken eller dess afdelningskontor, att få hjälp af en privatbank, i synnerhet som Riksbankens lånedistrikt äro så skarpt begränsade, så att t. ex. en person, som bor i Småland icke kan få ett lån i afdelningskontoret i Malmö, utan ovilkorligen måste hålla sig till hufvudkontoret i Stockholm o. s. v. Det har sagts, att det skulle vara farligt att lemna denna rättighet i bankofullmäktiges händer. Vigten af den invändningen beror på, huruvida man har en duglig bank-styrelse eller ej. Att vi för närvarande hafva en duglig bank-styrelse derom är icke mer än en mening; och så länge detta är förhållandet, har anmärkningen ingenting att betyda. Riksbanken lemnar nu i förhållande till rörelsekapitalet vida mindre behållning än många af de enskilda bankerna, just derföre att styrelsen i sitt görande och låtande onödigtvis är alltför mycket bunden af bankoreglementets stadganden. I fjol lossades åtskilliga af dessa band — och Banken har deraf befunnit sig väl — i år hafva vi gått till våga på samma sätt med några andra af dem; och det nu förevarande förslaget går i samma riktning, det afser att göra Bankens fonder mera fruktbarande än hittills. Vi hafva i år ökat Bankens fonder med 3,500,000 Rdr; vi böra då väl också se till att denna tillökning icke må blifva ett dödt kapital i Bankens hvalf, utan ett verkligt, ett vinstgifvande. Att motsätta sig detta förslag vore vid sådant förhållande endast att gifva Bankens motståndare vatten på deras qvarn, det vore att understödja det mäktiga intresse, som i tid och otid talar om Riksbankens dåliga förvaltning, men ingenting heldre önskar än att denna förvaltning måtte blifva så dålig, att Riksbanken slutligen alldeles upphörde med sin verksamhet som förlagsgifvare. Vi, som vilja, att Riksbanken skall gå framåt och ej tillbaka, böra väl icke understödja detta intresse; hvad vi böra göra, är att verka i den motsatta riktningen, för Bankens utveckling. Man jemför t. ex. Riksbankens upplåning genom upp- och afskrifning samt depositräkning med de enskilda bankernas, och man skall finna, huru försvinnande liten den är i jemförelse med åtskilliga enskilda bankers. Och orsaken härtill ligger just deri, att bankofullmäktige af bankoreglementet varit hindrade att använda Riksbankens egna fonder och ännu mindre kunnat göra andras besparingar fruktbarande.

Som jag märker, att Herrarne i allmänhet tyckas vara mera hugade för den enskilda konversationen än att följa en så allvarsam sak med den uppmärksamhet, som hon borde påkalla, så skall jag nu sluta och inskränka mig till att på anförda skäl yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Gustaf Jonsson: Jag vill endast svara Herr Hæggström ett par ord. Jag tror nemligen, att mina kardinalskäl, som han tog sig friheten göra anmärkning emot, torde få gälla lika mycket som hans, då jag uttalade den åsigt, och den öfvertygelse, jag har i ämnet, och som jag anser vara rätt.

Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: För mig gestaltar sig förevarande fråga mycket klar och enkel. Jag skall emellertid be att till ämnets förtydligande få framlägga ett exempel. I Christianstad finnes en enskild

bank. Ifall nu jag eller någon annan kommer till denna enskilda bank och begär att få ett kreditiv, men bankens kassa ej är så stor, att den kan lemna något sådant, så får jag vända tillbaka med oförrättadt ärende. Om deremot den enskilda banken hade rättighet att få kreditiv af Riksbanken, så kunde den alltid vara i tillfälle att hjälpa både mig och andra i orten boende personer.

För min del kan jag icke förstå annat, än att det nu af Utskottet föreslagna stadgandet skall leda till gagnande och nyttiga resultat, hvarföre jag yrkar, att detsamma må af Kammaren bifallas.

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber blott få säga ett par ord. Om i mina ord, då jag sist yttrade mig, skulle, såsom man här påstått, hafva legat någon grav beskyllning mot Banko-Utskottet, så protesterar jag deremot, ty efter som jag är ingen vän af grava beskyllningar så vill jag icke utkasta dylika. Jag får likväl derjemte säga, att jag icke kan inse, hvad förändringen i myntssystemet kan hafva för gemensamhet med enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, eller på hvad sätt förslaget om nämnda förändring kunnat hindra Banko-Utskottet att komma fram något förr med detta betänkande. Dessa båda ämnen hafva, så vidt jag kan förstå, inget inflytande det ena på det andra.

Herr Hæggström: Jag vill blott, till besvarande af Herr Rundbäcks sednaste yttrande, till honom hemställa, huruvida han skulle hafva varit mera trakterad af detta betänkande än nu tycks vara fallet, om det inkommit delvis på olika tider, med en paragraf i sender. För min del tror jag emellertid, att det icke är lämpligt, att vid afgifvande af utskottsbetänkanden tillvägagå på sådant sätt.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det Herr vice Talmannen, i enlighet med de framställda meningarne, gifvit propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet att, med afslag & samma hemställan, det ifrågavarande momentet måtte bibehållas vid dess nuvarande lydelse, förklarade Herr vice Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd, hvadan densamma företogs enligt en så lydande, uppsatt och justerad omröstningsproposition.

Den, som vill, att 1:sta mom. i 31:sta § af bankoreglementet skall erhålla den af Banko-Utskottet i 10:de punkten af dess betänkande N:o 15 föreslagna lydelse,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag & Utskottets hemställan, beslutit, att det ifrågavarande momentet skall bibehållas vid dess nuvarande lydelse.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 113 ja mot 36 nej; i följd hvaraf Kammaren beslutit i enlighet med ja-propositionen.

Utskottets förslag till lydelse af ofvanomförmälda paragrafs *2:dra och 3:dje moment* godkändes; och bifölls Utskottets hemställan, att *momenten 4, 5 och 6* af samma paragraf måtte bibehållas oförändrade.

Slutligen blefvo betänkandets

11—14:de punkter

af Kammaren bifallne.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets memorial N:o 12 i anledning af återremiss af 3:dje och 4:de punkterna i Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8 angående kurhusafgiftens upphörande och densammas ersättande med en personlig sjukvårdsafgift.

§ 6.

Vid föredragning dernäst af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 13, angående åtskilliga ännu oafgjorda frågor rörande tullbevillningen, lade Kammaren 1:sta punkten till handlingarne och biföll Utskottets hemställanden i betänkandets öfriga punkter.

§ 7.

Förekom till afgörande Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af väckt förslag om införande i gällande lag för enskilda banker af en föreskrift rörande sedelstockens beräkning.

Härvid yttrade:

Herr Jöns Rundbäck: Då jag nyss hade ordet, återopade jag den motion, hvarom nu är fråga, och jag vill i anledning deraf angifva skälen, hvarför jag gjorde detta.

Motionären har påpekat det missförhållande eller rättare sagdt den misstolkning, som eger rum i afseende på lagstiftningen för de enskilda bankerna, och hvilken misstolkning jemväl gifvit Chefen för Finansdepartementet anledning till åtskilliga framställningar. Utskottet har äfven medgifvit, och jag är detsamma därför tack skyldig, att det finnes vissa bristfälligheter i lagen för nämnda banker. Jag har på detta rum många gånger vidrört detta ämne, men sällan eller aldrig fått något understöd för min åsigt. Nu har emellertid, såsom jag nämnde, Utskottet jemväl uttalat, att nuvarande bestämmelser beträffande enskilda bankernas sedelutgifningsrätt ej äro tillfredsställande och att äfven andra delar af nu gällande banklagstiftning tarfva förändringar, men, säger

Utskottet, vi skola vänta med dessa förändringar, till dess vi få ett guldmynts-system hos oss infördt. Här kan jag med skäl använda en bekant författares utrop: "kolonner, hvad skolen J här att göra." Hvad har guldmynts-systemet att göra med lagstiftningen för de enskilda bankerna? Är det nu så, att Utskottet, på sätt det verkligen gjort, erkänner, att en orättmätig och oriktig tolkning af lagen för de enskilda bankerna eger rum, så borde äfven Utskottet, oberoende af frågan om guldmynts-systemets införande, tagit ämnet i ett noggrannt skärskådande och framlagt ett förslag till det ondas afhjelpande, samt derigenom, tagit Kongl. Maj:t, som man säger, under armarna, enär Regeringen, såsom man vet, under de sista åren fäst at Riksdagens uppmärksamhet på förhållandet. För att anföra exempel på hvarthän den nuvarande lagstiftningen kan leda, vill jag anföra, att det ju kan inträffa, att en enskild bank i någon aflägsen landsort antager ett ombud, som får i uppdrag att här i Stockholm utvevla bankens sedlar och sprida dem ikring sig, och banken skickar för sådant ändamål till detta vaxelombud en massa sedlar. Så länge nu dessa sedlar ligga hos ombudet, så blifva de icke betraktade som utgifna utan som ineliggande och först i den mån de omsättas anses de som utgifna. Detta är en förmån, som dock innebär en alldeles olaglig tolkning af den för de enskilda bankerna gällande lagstiftning. Om nu vaxelombudet af banken fått sig anförtrödt sedlar å en million R:dr, så har visserligen banken skyldighet att, om dessa sedlar utelöpa, inlösa dem, men, märk väl, blott vid sitt hufvudkontor och i den mån desamma äro der bokförda såsom utelöpande. Om således vaxelombudet, för sin affärsverksamhet skulle behöfva anlita dessa sedlar och verkligen gör det, men icke skickar någon rapport derom till banken, hvem skall då stanna i ansvar för sedlarne? Skall banken göra det? Nej, säger desamma, vi stå icke i ansvar för sedlarne, då vi icke fått någon rapport om deras utsläppande, och då de icke äro bokförda som utgifna sedlar.

Jag tackar Utskottet för att det fäst at uppmärksamheten på det missförhållande, som sålunda kan uppkomma, men jag hade trott, att Utskottet, i följd af den åsigt, det uttryckt, skulle framlägga något bestämdt förslag till det ondas afhjelpande och ej uppskjuta frågan undan för undan. Då denna min förhoppning nu emellertid slagit fel, och då det är för sent på riksdagen för att nu begära en återremiss af betänkandet, så hemställer jag, om icke Kammaren för att tydligare än Utskottet gjort uttala ett ogillande af enskilda bankernas omförmälda sätt att tillvägagå. måtte fatta ett beslut af följande innehåll: "att Riksdagen, under förhoppning att Kongl Maj:t med snaraste vidtager åtgärder, hvarigenom de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt närmare bestämmas och inskränkes, låter för närvarande bero vid Utskottets hemställan."

Herr Gumælius: Jag begärde ordet, under den förutsättning att Herr Jöns Rundbäck skulle komma till ett helt annat slut på sitt anförande, än han gjort. Jag kunde nemligen icke gerna tro annat, än att han skulle motsätta sig Utskottets framställning. Han har nu emellertid blott styckat bort en del af Utskottets premisser och flyttat något af den delen ner i klämman, men i hufvudsak kommit till samma resultat som

Utskottet. Vid sådant förhållande, och då jag tror, att Kammaren icke är benägen att nu onödigtvis höra några långa tal, inskränker jag mig till att, utan vidare bemötande af Herr Rundbäcks invändningar, helt enkelt yrka bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen nu förklarats slutad, upptog Herr vice Talmanen de gjorda yrkandena samt gaf derå propositioner; och blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs och biföllos Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 4, i anledning af väckt förslag om införande i gällande lag för enskilda sedelutgifvande banker af en föreskrift rörande skyldighet för dem att i hufvudstaden hålla gemensamt kontor för sedlarnes invexling; och

N:o 5, i anledning af väckt motion att ansvarighetslagen den 12 September 1868 för de af Riksdagen förordnade ledamöter i styrelserna för Riksbankens lånekontor i orterna måtte förklaras gällande för de styrelser, som hädanefter komma att af fullmäktige förordnas.

§ 9.

Efter föredragning af Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 94, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående lindring i roteringen för hemman i Offerdals socken af Jemtlands län; och

N:o 95, i anledning af väckt motion om förtydligande af Kongl. kungörelsen den 30 December 1863, angående upphörande af grundrätas utgörande af såg- och mjölqvarnar m. m.;

blefvo berörda utlåtanden, hvart efter annat, af Kammaren bifallne.

§ 10.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 96, i anledning af väckt motion om upphörande af hemmantalet såsom beskattnings- och delningsgrund m. m.

Ordet begärdes af

Herr Helander som anförde: Som jag finner, att motionären icke i Kammaren är tillstades för att försvara sin sak, ber jag att i hans ställe få säga några ord.

Då min af Riksdagen numera bifallna motion om milens fördelning i tiondedelar förevar till behandling i denna Kammare, hade jag, med känne-

dom derom att Herr Åke Andersson väckt den motion hvarom nu är fråga, föreställt mig, att han företrädesvis skulle förorda min motion, enär begäro decimalräkningens tillämpning, om ock för olika ändamål. Märkvärdigt nog inträffade dock motsatsen, i det att han afstyrkte antagandet af min motion. Detta skall emellertid icke hindra mig från att yttra mig till förmån för hans, i den del samma motion synes mig vara af uppmärksamhet förtjent. Dermed afser jag likväl icke motionens förra alternativ, eller hemmantalets upphörande såsom fördelningsgrund för vissa allmänna besvär, emedan jag, innehållande mitt omdöme om möjligheten af detta förslags genomförande i framtiden, ej kan annat än instämma med Utskottet deruti, att för det närvarande motionen i denna del icke kan bifallas. Annorlunda förhåller det sig med sednare alternativet, eller frågan om decimalräkningens användande vid mantalets fördelning, ehuru jag icke heller i denna del fullkomligt instämmer med motionären, emedan jag väl kan medgifva att, äfven om man, såsom han föreslagit, använder fem decimaler, man vinner lättnad mot hvad förhållandet nu är; dock ej tillräckligt för att rättfärdiga förändringens vidtagande. Jag anser att fullkomligt tillräcklig noggrannhet uppnås med tre decimaler. Detta öfverensstämmer ock med Rikets Ständers beslut år 1862, enligt derom då till Kongl. Maj:t aflåten skrifvelse, öfver hvilken vederbörande blifvit hörda. Visserligen känner jag att Kommerce-kollegium funnit svårigheter mot antagande af ifrågavarande förslag, och det må väl ock vara sannt nog; men oaktadt jag icke medhunnit att taga närmare kännedom om innehållet af detta Kollegii yttrande, vågar jag dock det påstående, att hvad detsamma än må innehålla, det måste blifva nödvändigt att vidtaga en sådan åtgärd som här nu är i fråga, ty förhållandet är redan nu olidligt nog, då man i vissa trakter af landet nödgas operera med bråktal af milliondelar, till 6 à 10 siffror i bråkets nämnare och täljare, och man kan deraf finna huru, efter en fortgående fördelning, förhållandet framdeles skall blifva. Då man således har att motse en förändring såsom nödvändig, och denna icke kan vidtagas utan någon olägenhet eller svårighet, synes det mig vara klokast att ju förr dess heldre ingå på densamma.

Som jag emellertid alltför väl kan finna, att det nu icke lönar mödan att påyrka något annat än hvad Utskottet föreslagit, och jag vid sådant förhållande icke bör vidare upptaga Kammarens tid med anförande af de flera skäl, som för motionen eljest äro att åberopa, så slutar jag med tillkännagifvande, att då jag ansett förslaget vara nyttigt och tidsenligt, jag icke velat vara med om dess undertryckande utan att till protokollet hafva uttalat mina åsikter i saken; detta desto heldre, som det icke är omöjligt, att jag sjelf vid annat tillfälle framdeles kunde komma att motionera i samma ämne, då jag icke vill mötas med den anmärkning, att jag tillföre varit af annan mening. Jag framställer således nu ej något yrkande.

Herr Åke Andersson: Om denna motion något tidigare blifvit behandlad af Utskottet och således förr kommit under Kammarens pröfning, skulle jag velat försöka att till de i motionen anförda skäl lägga ännu flera för att visa befogetheten och nödvändigheten af hvad i motionen

föreslagits. Men då vi nu äro i riksdagens sista timma, vill jag icke framkalla onödig diskussion, och gör därför intet yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Vidare skedde föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 97, i anledning af väckta motioner om lindring i rustningsbesväret.

Efter uppläsning i ett sammanhang af Utskottets hemställanden under litt. a) och b) yttrade

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag skall icke göra något yrkande helst Stats-Utskottets utlåtande i afseende på grundskatterna och indelningsverket nu vunnit Riksdagens bifall, men jag vill önska, att krigsstyrelsen, som kommer att taga frågan om hand, måtte fästa mera afseendevid den omständighet, som utgör föremål för min motion, än Stats-Utskottet gjort. Jag föreställer mig att, innan indelningsverket kan afskrifvas, de i motionen omförmälda persedlar måste förvandlas i penningar, och önskvärdt vore således, att Kongl. Maj:t toge denna fråga i öfvervägande.

Herr Johan Jönsson: Jag hade förmodat, att min motion skulle föranledt ett helt annat utlåtande af Stats-Utskottet. Den afser nemligen sådana åtgärder, som måste vidtagas, innan afskrifning af indelningsverket kan ske. Jag finner emellertid icke skäl att nu framställa något yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställanden bifölls.

§ 12.

Till behandling förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 98, i anledning af väckta motioner om förändrad reglering af skjutsväsendet.

Herr Ehrenborg anförde: Jag vill försöka att med några ord bidraga dertill, att det nu föredragna ämnet icke måtte behöfva föranleda en lång öfverläggning eller flera särskilda yrkanden. Det är särdeles egenomligt med denna skjutsfråga. Det förhåller sig nemligen icke med denna såsom med den stora grundskattefrågan, hvilken helt nyligen, åtminstone preliminärt, fått sin lösning. Vid denna sednare fråga finnas nemligen hvarandra motsatta, men dock ömsesidigt berättigade faktorer, hvilka skola tagas i betraktande för frågans lösning; under det att deremot, i den jemförelsevis obetydliga frågan om förändrad reglering af skjutsväsendet man endast har att beakta *en* enda faktor, hvars riktighet redan längesedan blifvit erkänd, nemligen att hela detta onus är orättvist och orimligt. Men oakadt man erkänner detta, så har dock hvarje försök, som hittills blifvit gjort att få bort denna orättvisa, icke vunnit Riksdagens bifall.

Hvad nu särskildt beträffar det föreliggande förslaget att med några

öre förhöja skjutslegan, så föreställer jag mig, att Andra Kammaren omöjlig kan bifalla detta förslag, för så vidt nemligen Kammaren vill följdriktigt fatta beslut i något så när öfverensstämmelse med hvad angående denna fråga vid de tvänne sistlidne riksdagarne förefallit. Vid 1871 års riksdag gick nemligen denna Kammare i denna fråga mycket längre än nu, då den för sin del biföll en af mig väckt motion, hvilken icke blott åsyftade borttagande af detta onus från jordbruket, utan äfven att i regeln befria staten från uppoffringar i detta hänseende, om ock med vissa modifikationer för en öfvergångstid, för att icke med ens lägga allt för svåra hinder i vägen för samfärdseln, hvilket ansågs blifva händelsen, derest man läte legan uppgå till obegränsadt belopp och blifva beroende endast af konkurrensen om skjutsens åtagande. Ett år sednare, i följd, gick Kammaren ett steg tillbaka, i det den beslöt aflåtande af en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t angående skjutsningsväsendets ordnande, på sådant sätt att jordbruket icke vidare deraf måtte betungas. För min del var jag icke rätt nöjd med detta sednare förslag, emedan jag ansåg, att äfven staten måtte befrias från andra uppoffringar i detta hänseende, än de kostnader som erfordras för sjelfva anordnandet af skjutsväsendet, på sådant sätt att hvar och en kan komma fort, och att konkurrens i möjligaste måtto uppkallas om skjutsens åtagande. Hvad sjelfva legans belopp angår, är det hvarken staten eller jordbruket, som bör vidkännas den, utan endast den resande, till det belopp hvartill legan på hvarje särskild ort kan komma att uppgå, ty hvarje försök att genom lagstiftningen nedsätta eller höja denna lega måste anses orättvist mot dem, som icke resa i enskilda ärenden. Yrkanden, som endast gå ut på att jordbruket skall blifva fritt, hafva ock ett sken af sådan egennyttia, som om vi, på samma gång vi vilja sjelfva bli befriade, dock skulle vilja af staten hafva nedsättning i legan för den skjuts vi sjelfva behöfva. Elhuru jag sålunda icke var fullt nöjd med fjolårets beslut i denna Kammare, så var dock detta vida bättre än det förslag som nu föreligger, och uti hvilket Utskottet hemställer, att skjutslegan skall höjas med vissa öre per mil. Jag tror, mine Herrar, att såväl från stad som land — ty här är icke fråga om städernas intresse gentemot landsbygden, utan om beggaderas -- det ofta kommer att inträffa, att jordbrukaren under den brådaste tiden af året nödgas taga sin häst från plojen för att skjutsa en turist mot en lega, som i hvarje fall understiger det verkliga värdet efter förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Vid sådant förhållande kan det vara temligen likgiltigt, huruvida för utgörande af detta onus erhålles några öre mer eller mindre i betalning. Deremot är det alldeles klart att genom bifall till Utskottets förslag frågan kommer att undanskjutas, alldenstund vi, genom att fatta ett dylikt beslut, gifva sanktion åt de nuvarande missförhållandena och sålunda icke på länge åter kunna upptaga frågan för att om möjligt söka få det förhatligaste onus, som jag känner, afskaffadt. Detta besvär är numera en orimlig pålaga; så var det icke vid tiden för dess uppkomst, utan då utgjorde det ett icke ovälkommet skydd mot våldgästning samt var att betrakta icke såsom en skatt, utan såsom en ersättning till dess verkliga värde för ett åtaget besvär. Nu deremot har denna egenskap försvunnit. Någon våldgästning är icke numera att befara. Frihandelns grundsatser hafva gjort sig gällande, det är proportio-

nen mellan tillgång och efterfrågan som bestämmer priset, och det går icke längre an att till förfång för den ene genom konstlade medel nedsätta priset på ett arbete hvilket som helst.

Bland andra skäl, som blifvit anförda för att undanskjuta afgörandet af denna fråga, har man äfven talat, om att detta onus, till följd af det allt mer och mer utvidgade jernvägsnätet, i betydlig mån blifvit förminskadt. Detta är ett besynnerligt resonnement, som alldeles icke håller streck. Jernvägarne förorsaka visserligen att nu för tiden ett långt mindre antal hästar än förr användas till håll- och reservskjuts; men för de jordbrukare, hvilka fortfarande hafva sig detta onus ålagdt, minskas det ingalunda derföre, att de som deraf tryckas, nu äro färre än förr. Om Herrarne behagade slå upp sidan 15 i Utskottets utlåtande, så kan af den tabell, som der finnes intagen, inhemtas, huru oriktigt det påståendet är, att detta onus under sednaste åren minskats. Om man nemligen å denna tabell jemför uppgifterna från de sex nordligaste länen i riket äfvensom i viss mån från Upsala län, så skall man finna, att, under de tre åren 1868—1870, antalet af de till gästgifveri-, håll- och reservskjuts utgångne hästar långtifrån att hafva förminskats, tvärtom i betydlig grad stigit, nemligen från 134,992 till 152,079, eller med icke mindre än 17,087 stycken hästar. För dessa sex nordliga län har sålunda skjuts-tungan under de tre sista åren i betydlig mån ökat. Häruti är ingen utsigt till förändring genom jernvägarne utsträckning, ty, der en jernväg stryker fram, blir äfven trafiken på några mils afstånd derifrån lifigare, och till följd deraf äfven skjuts-tungan tyngre för de omkringliggande orterna. Det vore äfven underligt, om detta missförhållande vore afhjelpat endast derföre att ett färre antal samhällsmedlemmar numera blifva lidande af detta orimliga onus.

Jag vill icke länge uppehålla Kammarrens tid, utan ber blott att få säga några ord angående hvad nu kan vara att göra med anledning af det Utskotts utlåtande som föreligger. Om jag haft rätt, i hvad jag redan yttrat angående olämpligheten af att ytterligare sanktionera den skattskyldighet, som i detta fall för närvarande hvilat på stad och land, så torde deraf följa, att vi icke gerna kunna bifalla det föredragna betänkandet. Vi kunna icke heller afslå detsamma, ty ett sådant beslut skulle innebära, att vi voro nöjda och belättna med den närvarande ställningen; att återremittera ärendet kan icke heller tjena till någonting, då riksdagen redan är i det närmaste slut, samt då Första Kammarren redan fattat beslut i ämnet, och då detta dess beslut lyder på afslag å Utskottets utlåtande. Af de, till antalet sex, i ämnet väckta motioner, gå de flesta ut på att jordbruket måtte befrias från skjutsningsbesväret; men jag skulle äfven hafva önskat, att i någon af dessa motioner hade blifvit inrymdt yrkande derom, att äfven statsverket måtte befrias från vidare uppoffringar genom skjutslegans nedsättning, samt att skjutsväsendet måtte ordnas, på det sätt att, endast genom den fria konkurrensen, skjutslegan skulle komma att bestämmas. Några motionärer påyrka äfven förhöjning af skjutslegan; af samma skäl, hvarför jag redan motsatt mig Utskottets enahanda förslag, följer, att jag icke heller med dessa motionärer kan instämma. Men en motionär, Herr Näsman, yrkande synes mig i vissa hänseenden stå i öfverensstämmelse med det förslag till förändrad regle-

ring af skjutsväsendet, hvilket jag i fjol tog mig friheten framställa; och jag skulle derföre helst hafva önskat att nu kunna yrka bifall till Herr Näsman's motion. Men då jag nu icke kan begära, att Herrarne skola hafva tid att inlåta sig i pröfning af de särskilda punkter, som i denna motion innehållas, så tror jag, det måhända vara rättast och lättast, om denna Kammare nu behagade i detta ämne fatta samma beslut som vid nästlidne riksdag, och hvilket innehålles uti den reservation mot det dåvarande Stats-Utskottets utlåtande i ämnet, hvilken afgafs af de flesta Rikskottsledamöterna från denna Kammare, och hvilken är af följande lydelse: "att Riksdagen, jemte anmälan af hvad i ämnet förekommit och med tillkännagifvande af sin åsigt, att gästgiveri-, håll- och reservskjutsskyldigheten bör för så väl stad som land upphöra, måtte uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, efter föregående utredning, om möjligt till nästa Riksdag afgifva nådigt förslag till skjutningsväsendets fullständiga ordnande på sådant sätt, att jordbruket icke vidare deraf betungas."

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition på afslag å Utskottets utlåtande i mom. a) samt bifall till det af mig nyss upplästa förslag.

Med Herr Ehrenborg instämde Herrar *Christen Assarsson, Malmberg, Fahlén* och *Anders Andersson* i Wisland.

Herr Olof Nilsson: I likhet med den föregående talaren anser äfven jag, att skjutsskyldigheten bör blifva ett allmänt statsbestyr och icke hvilat endast på en enda samhällsklass. Såsom förhållandena i detta hänseende nu äro, resa både våra egna landsmän och utlänningar när helst de vilja land och rike omkring endast för sitt nöjes skull och tilltvinga sig skjuts af jordbrukaren, som deraf lider mycket men. Särskildt kan jag nämna, att en hel mängd engelsmän och andra utlänningar ofta roa sig med att resa upp till Avasaxa i Norrbotten för att der se midnattssolen under midsommarstiden; och vid dylika utflykter förefaller det ofta nog bonden rätt hårdt att nödgas taga sin häst från plogen eller annat arbete, hvartill den användes, för att skjutsa sådana herrar långa vägar. Skjutsskyldigheten blir för den redan förut hårdt beskattade jorden med hvarje år allt mer tryckande, till följd deraf att nya kommunikationsleder måste upptagas i sådana orter, förnämligast i Norrland, hvarest ännu icke några jernvägar finnas.

Jag hoppas, att denna Kammare antager enahanda beslut som vid sistlidne riksdag och sålunda lemnar sitt bifall till det af Herr Ehrenborg framställda förslag.

Herr Näsman: Herr Ehrenborg har helt och hållet uttalat de åsikter, jag i denna fråga hyser, och jag ber derföre att få instämma med honom.

Herr Carl Ifvarsson: Jag begärde ordet egentligen för att lemna en kort redogörelse för denna frågas behandling inom Stats-Utskottet.
Det

Det är känt, huru detta ämne den ena riksdagen efter den andra varit föremål för öfverläggningar och olika beslut inom Kamrarna utan att någon lösning deraf stått att vinna. Nu har det egentligen varit Första Kammarens ledamöter, som dikterat Utskottets beslut, emedan flertalet af Andra Kammarens ledamöter, som stå på helt annan ståndpunkt i frågan, trott, att man genom att låta bero vid Första Kammarens ledamöters mening möjligen kunde vinna Riksdagens bifall till Utskottets utlåtande och sålunda ernå åtminstone något resultat.

Då nu emellertid blifvit upplyst, att Första Kammaren afslagit betänkandet, är det i afseende på resultatet likgiltigt, hvad beslut denna Kammare fattar. Hade Första Kammaren bifallit Utskottets hemställan, skulle jag hafva tillstyrkt dess godkännande äfven här, ehuru jag icke är fullt belåten dermed. Jag finner Herr Ehrenborgs förslag lika bra eller såsom opinionsyttring bättre än Utskottets. Emellertid vill jag icke framställa något yrkande, utan har blott velat upplysa om anledningen till Utskottets hemställan.

Herr Lars Johan Svensson: Då, efter hvad jag med säkerhet tror mig veta, Första Kammaren nyss afslagit Utskottets utlåtande, ber jag få instämna uti Herr Ehrenborgs yrkande.

Herr Edström: Då genom Utskottets förslag att i någon mån förhöja skjutslegan alldeles icke full betalning eller ersättning kommer att beredas jordbrukaren för det onus som för närvarande hvilar på jordbruket, så kan jag för min del ej annat än yrka afslag å Utskottets förslag. Jag hade visserligen ämnat att anföra några statistiska uppgifter, för att närmare belysa orimligheterna af de nuvarande missförhållandena, men då Kammaren synes vara otålig att snart komma till slut med denna fråga, så skall jag icke längre uppehålla Herrarnes tid, utan inskränker mig till att instämna med Herr Ehrenborg.

Herr Samuel Jonsson: Det tjenar icke mycket till att längre diskutera denna fråga, då Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan. Det förefaller visserligen något underligt att Första Kammaren, hvars Utskottsledamöter synas hafva dikterat Utskottets beslut, icke velat medgifva de små lindringar, hvilka nu af Utskottet blifvit föreslagna, och till hvilka jag, för att åtminstone vinna något, hade ämnat sluta mig. Då nu emellertid frågan för denna gång förfallit, yrkar jag bifall till Herr Ehrenborgs förslag.

Herr Grefve Björnstjerna: Enligt den uppgift jag erhållit har Första Kammaren icke, såsom Herr Ehrenborg yttrade, afslagit mom. a) af det föredragna betänkandet utan bifallit den af Herrar Friherre Funck och Grefve Mörner vid utlåtandet fogade reservation, till följd hvaraf Första Kammaren biträdt Utskottets förslag, för så vidt det afser höjande af legan för entreprenadskjuts, hvaremot samma Kammare afslagit Utskottets hemställan i hvad den rör förhöjning i legan för gästgifverihåll- och reservskjuts, som icke är ställd på entreprenad. Skulle vi nu

bifalla Herr Ehrenborgs förslag, så komme följaktligen hela frågan att för denna gång förfalla; hvaremot, derest vi förenade oss uti det af Första Kammaren redan fattade beslut, åtminstone den fördel vunnes att legan för entreprenadskjuts komme att förhöjas och utgå med 1 R:dr 80 öre milen i stad och 1 R:dr 50 öre på landet.

Jag yrkar bifall till detta Första Kammarens beslut i afseende å mom. a) af det föredragna utlåtandet.

Häruti förenade sig Herrar *Johannes Bengtsson, Silfverstolpe* och *Hübinette*.

Herr Ola Jönsson i Kungshult: Jag kan gerna instämma uti Herr Ehrenborgs yttrande i allmänhet, hvaremot jag ej kan förena mig uti hans yrkande derom att Andra Kammaren måtte fatta enahanda beslut som vid sistlidne riksdag i denna fråga. Då man här temligen allmänt erkänner det tryckande onus som åligger jordbruket genom skjutsningsskyldigheten, borde man äfven visa sig vara mån om att omfatta hvarje tillfälle som erbjuder sig att erhålla någon, om än obetydlig, lindring i denna orimliga börda.

Förhåller det sig nu verkligen så som Grefve Björnstjerna uppgifvit, att Första Kammaren redan har bifallit Friherre Funcks och Grefve Mörners reservation, hvarigenom legan för entreprenadskjuts komme att i någon mån förhöjas, så, ehuru dermed endast helt litet vore vunnet, tror jag det vore skäl att vi genom att förena oss i detta beslut närmade oss det mål hvartill vi i denna fråga sträfva, nemligen att helt och hållet aflyfta denna börda från jordbruket. Nu säges det visserligen, att genom ett dylikt beslut genomförandet af den stora reformen skulle fördröjas. Jag tror ej det, utan är det så, att man verkligen med allvar griper sig saken an, så bör ej något hinder för den slutliga lösningen af frågan ligga deruti, att vi nu till en början besluta oss för en mindre förändring, då vi icke hafva utsigt för att på en gång kunna taga steget fullt ut. I det skick saken nu befinner sig anser jag det sålunda icke vara välbetänkt handladt att helt och hållet afslå Utskottets hemställan. Då emellertid för närvarande ingen visshet finnes angående Första Kammarens beslut i ämnet, alldenstund intet protokollsutdrag derifrån ännu hit ankommit, så tror jag det vara lämpligast att återremittera betänkandet till Utskottet. Riksdagen torde i allt fall icke kunna afslutas ännu på en vecka, och under tiden torde Utskottet hinna inkomma med nytt utlåtande, i hvilket fall, för den händelse Grefve Björnstjernas förmodan befinnes vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande, tillfälle ännu står oss öppet att förena oss i Första Kammarens beslut om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Jag anhåller alltså värdsamt om proposition å återremiss af mom. a) i det föredragna utlåtandet.

Med anledning af hvad under öfverläggningen förekommit tillkännagaf Herr vice Talmannen, att protokollsutdrag rörande Första Kammarens beslut angående Stats-Utskottets förevarande utlåtande nu ankommit. Berörda protokollsutdrag lästes, hvarefter ordet lemnades till:

Herr Ehrenborg, som yttrade: Således hade den tidning rätt, hvilken jag håller i min hand och uti hvilken meddelas den uppgift att Första Kammaren redan fattat beslut i denna fråga. Vid sådant förhållande är det klart, att en återremiss från Andra Kammaren icke från Utskottets sida kan föranleda till annan åtgärd än en uppmaning till oss att i ämnet fatta beslut. Med anledning af Grefve Björnstjernas yttrande ber jag få nämna, att, för den händelse hans uppgift derom att Första Kammaren skulle hafva bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen vore riktig, jag anser det vara önskligare om frågan för denna gång komme att förfalla än om, i enlighet med reservanternas yrkande, endast legan för entreprenadskjuts höjes med några öre per mil.

Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr Sam. Jonsson: Som det nu blifvit upplyst att min förra uppgift angående Första Kammarens beslut i denna fråga varit felaktig samt att Friherre Funcks och Grefve Mörners reservation blifvit af Första Kammaren bifallen, så ber jag att, med återtagande af mitt förra yrkande, få instämma i Första Kammarens beslut. Skulle det åter, så snart protokollsutdrag hunnit ankomma om detta beslut, befinnas att jag haft rätt uti hvad jag förra gången jag hade ordet förmodade, så kommer jag naturligtvis att vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Johan Erik Johansson: Med anledning af Grefve Björnstjernas uppgift derom att Första Kammaren i denna fråga skulle hafva fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med den af Herrar Friherre Funck och Grefve Mörner vid utlåtandet fogade reservation, och då man för närvarande icke med någon säkerhet har sig bekant huru med denna sak sig förhåller, alldenstund något protokollsutdrag angående denna sak från Första Kammaren ännu icke hit ankommit, så ber jag få nämna, att jag redan både uti Aftonbladet och Nya Dagligt Allehanda läst, att det nu föredragna utlåtandet blifvit af Första Kammaren med 44 röster mot 36 afslaget, samt att denna fråga sålunda redan vore att anse såsom för denna gång förfallen. Befinnes nu den af Grefve Björnstjerna meddelade uppgift vara den rätta, så har man derigenom fått en ytterligare bekräftelse på hvad man redan förut visste, nemligen att tidningsreferaten öfver Riksdagens förhandlingar icke alltid äro så tillförlitliga som önskligt vore.

Det må för öfrigt förhålla sig huru som helst med Första Kammarens beslut i denna fråga, så anser jag dock att Andra Kammaren för sin del ej bör frångå sitt vid sistlidne riksdag i ämnet fattade beslut, hvarföre jag ock yrkar bifall till det af Herr Ehrenborg framställda förslag.

Herr Ola Jönsson: Sedan nu protokollsutdrag hit ankommit, hvaraf inhemtas att Första Kammaren afslagit Utskottets hemställan i mom. a) så afstår jag naturligtvis från mitt förra yrkande om återremiss och ber att få förena mig med dem som yrkat bifall till Herr Ehrenborgs förslag.

Herr Johan Jönsson: Jag ber att få till alla delar instämma

uti Herr Ehrenborgs anförande samt yrka bifall till det af honom framställda förslag.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställanden, dels att, med afslag derå, Herr Ehrenborgs nu framställda förslag måtte antagas, dels ock slutligen att beslut måtte fattas i enlighet med Friherre Funcks och Grefve Mörners vid utlåtandet fogade reservation. Herr vice Talmannen gaf propositioner å dessa yrkanden och fann ja vara öfvervägande för Herr Ehrenborgs förslag; i följd hvaraf Kammaren för sin del i denna fråga fattat ett så lydande beslut:

“att Riksdagen, jemte anmälan af hvad i ämnet förekommit och med tillkännagifvande af sin åsigt att gästgifveri-, håll- och reservskjutskyldigheten bör för såväl stad som land upphöra, skulle uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, efter föregående utredning, om möjligt till nästa riksdag afgifva nådigt förslag till skjutsningsväsendets fullständiga ordnande på sådant sätt, att jordbruket icke vidare deraf betungas“.

§ 13.

Föredrogs och biföllos Banko-Utskottets memorial:

N:o 13, i anledning af återförvisning af punkten 18 i Banko-Utskottets betänkande N:o 12; och

N:o 14, rörande revision af räkenskaperna vid Riksbankens kontor i orterna för tiden intill 1873 års slut.

§ 14.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets memorial N:o 39, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets utlåtande N:o 17 i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag dels till förordning angående ändring i vissa delar af kyrkolagen med dertill hörande författningar, dels ock till förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, än äfven enskilda motioner om införande af det s. k. Civil-äktnskapet.

§ 15.

Efter föredragning dernäst af Lag-Utskottets utlåtande N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, i fråga om åtgärder för afskaffande af de s. k. säljbara apoteksprivilegierna, blef detta utlåtande af Kammaren bifallet.

§ 16.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 41, i anledning af väckt motion om närmare bestämning af de ärenden, hvilka enligt

kommunallagarne äro att hänföra till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter.

Härvid anförde

Herr Ehrenborg: De många framställningar i detta ämne, hvarmed jag under de sednaste åren har besvärat Riksdagen, hafva föranlett en diskussion, hvilken jag vågar tro icke hafva varit alldeles förgäfvets beträffande tillämpningen af kommunallagarne i denna del; och under detta antagande tröstar jag mig med hoppet, om det än dröjer någon tid, innan man genom lagstiftningen kan få närmare bestämdt och begränsadt det område af ärenden, hänförliga till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter, hvarinom kommunerna må ega att röra sig med mera frihet och säkerhet än hittills. Jag har derföre icke nu något yrkande i detta ämne att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Då dernäst till föredragning anmäldes Lag-Utskottets utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864, uppstod öfverläggning och yttrade dervid

Herr Helander: Som jag kan åberopa en mångårig erfarenhet i tillämpningen af förordningen om hemmausklyfning och jordafsöndring, först den äldre utaf den 4 Maj 1827 och sedermera den nu gällande utaf den 6 Aug. 1864, anser jag det vara min pligt att nu yttra mig i frågan, desto heldre, som nu föreliggande förslag, så från sjelfva Lag-Utskottet det än är utgånget, enligt min åsigt, är för allmän säkerhet ganska vådligt.

För de ledamöter af Kammaren, hvilka möjligen icke äro förtrogna med detta ämne, ber jag först få nämna, att ifrågavarande ärende är af stor vigt — helt säkert viktigare än flertalet af de frågor som förut under riksdagen förekommit, — hvarföre det förtjenar synnerlig uppmärksamhet.

Vid sistlidne riksdag väcktes flera motioner om förändringar i den nyss nämnda förordningen; bland dem en af alldeles samma syfte som den, hvilken nu föreligger till afgörande.

Nämnda års Lag-Utskott lemnade en i min tanke mycket tillfredsställande utredning af ärendet och kom, på grund af denna, till det resultat, att motionerna afstyrktes; dock ville Utskottet så till vida vara tillmötesgående, att detsamma förordade en underdånig skrifvelse, i hvilken man borde hemställa huruvida det ej vore möjligt att undvika de kostnader, som uppkomma derigenom att kronobetjeningen höres i fråga om beloppet af den afgäld, som bör afsöndrad lägenhet åsättas. Då detta betänkande här i Kammaren till afgörande förekom, visade jag huru det i sjelfva verket förhöll sig med de ifrågavarande kostnaderna

och blef resultatet af öfverläggningen, att Kammaren, efter votering, afslog betänkandet.

Nu har, på sätt jag nyss sagt, vid innevarande riksdag, en med den nämnda alldeles likadan motion framkommit och blifvit af detta års Lag-Utskott behandlad, men detta Utskott yttrar sig på ett alldeles motsatt vis och tillstyrker, på grund af en mycket knapphändig utredning och svag motivering, motionen, på sätt dess förslag utvisar. Utskottet har dervid, naturligtvis, icke kommit att tillräckligt noga öfverväga beskaffenheten af de skäl motionären till stöd för sitt förslag anfört och hvad i sjelfva verket med stort fog kan vara att säga emot hvad motionären föreburit. Jag skall därför till granskning upptaga motionärens argumenter. Först och främst uttalar han sitt beklagande öfver kostnaderna för att hos Konungens Befallningshafvande få afsöndringens laglighet och afgäldens belopp pröfvade och afgjorda. Jag har derom, på sätt sistlidna års riksdagsprotokoll utvisar, uttalat mig och visat att ifrågavarande kostnader verkligen i allmänhet icke äro af någon betydighet, hvarföre jag nu icke vill besvära Kammaren med vidare anförande härom. så vida ej diskussionen framdeles ger mig anledning att härtill återkomma. Sedermera talar motionären om svårigheterna att riktigt kunna i penningar beräkna sådana allmänna besvär, som vägunderhåll, och dylikt. Det är dock mycket vanligt att uppskatta dylika onera i penningar, såsom t. ex. vid krono-arrendeförslags uppgörande och vid många andra tillfällen. Man brukar dervid antaga ett medium för flera år, och kommer derigenom till all erforderlig noggrannhet. Vidare talar motionären om att det hardt när skulle vara omöjligt att mot hvarandra gradera, eller beräkna värdet af in- och afrösningsjord m. m. Häremot får jag anmärka, att bestämmelser i afseende å afsöndrade lägenheter, på grund af föregången egogradering, icke torde ifrågakomma, utan för så vidt stamhemmanet undergått laga skifte. Är så förhållandet utrönes afgäldens belopp och proportionen emellan lägenheten och stamhemmanet just på det enklaste, lättaste och tillförlitligaste sättet; och vågar jag det bestämdet emot motionären, att någon svårighet att jemföra inrösnings- mot afrösningsjord alldeles icke existerar, emedan dessa egoslag vanligen i en fortgående serie graderas. Användes s. k. separatgradering så måste, enligt 79 § skiftesstadgan, en jemförande grad åsättas, så att, äfven i det fallet, någon svårighet för jemförelse ej förefinnes. Emellertid är det verkligen mindre att undra på att motionären fått en sådan föreställning, som han har, om önskvärdheten af förändring i det bestående, då, såsom man kan finna, han tyckes antaga såsom en nödvändighet att afsöndrade lägenhetens och stamhemmanets egor skola alla undergå gradering, hvilket förutsätter en noggrann egouppmätning. Förmodligen har han kommit till ett sådant antagande på grund af stadgandet i förordningens 9 paragraf, att afseende jemväl skall fästas å *beskaffenheten* af egorna; men, såsom bekant är, afses dermed ej annat än att afgäldens belopp bör rättas efter proportionen emellan de särskilda egoslagen.

Motionären förklarar derefter det vara obilligt eller oriktigt, att enligt nuvarande bestämmelse, afgälden blir fix, under det att stamhemmanet kan blifva befriadt från alla eller några af dess utskylder. Jag skulle medgifva att detta förhållande förtjenar afseende, i fall motionärens och

Utskottets förslag innefattade något annat och bättre, men så är ej händelsen, emedan, enligt detta förslag, Konungens Befallningshafvande jemväl skall profva afgälden, fastän ej förr än tvist om densamma uppstått. Skilnaden emellan det nuvarande och det föreslagna stadgandet består alltså blott uti den tidpunkt, vid hvilken pröfningen skall ega rum. Slutligen har motionären ansett det vara omöjligt att, om afsöndrad lägenhet bestode af blott några tunnland utmark, men stamhemmanet derjemte af åker och äng, bestämma förhållandet dem emellan. Ingenting är dock lättare än detta, då man endast har att i penningar uppskatta de särskilda egoslagen, hvarigenom man ganska väl ernår en tillfredsställande jemförelse.

Skulle Utskottets förslag blifva lag så bör hvar och en kunna inse, att en oerhörd mängd olagliga afsöndringar skola uppkomma. I stället för att från säterier, rå och rörs- samt insockne frälsehemman nu endast får afsöndras en femtedel, men från hemman af alla andra jordnaturer, och således allmännast, blott en tiondedel af egorymden, skulle det sannolikt ganska ofta inträffa att ett motsatt förhållande uppstår, eller att af sjelfva stamhemmanet blott en tiondedel återstår. Besinnar man att från afsöndringen i första hand vidare afsöndringar utan någon inskränkning få göras; att från nybyggen å kronomark under frihetsårens tillgodonjutande, oaktadt deremot nu stadgadt förbud, afsöndringar skulle komma att verkställas; att kronan skulle ofta, och till betydliga belopp, gå i mistning af räntor och tionden som stamhemmanens egare icke kunna utgöra till följd af en för vida sträckt afsöndring; att en mängd afsöndringar knappast komma att utgöra annat än vanliga backstugubesittningar; att mångenstädes fattigvården på ett betänkligt sätt skulle betungas när olagliga afsöndringar komma att återgå, samt att vid sist antydda tillfällen tusentals personer rent af skulle blifva olyckliga eller beröfvas sin existens; så synes allt härutaf hvilka vådor detta förslag innebär.

Skulle man vara af den tanke att tillfälle till afsöndring bör underlättas, skall jag i viss mån vara med derom, under förutsättning dock, att förhållandena emellan stamhemman och afsöndrad lägenhet alltid på förhand regleras, så att man må undvika det trassel, de oredor och olyckor, som eljest säkerligen skola uppstå.

För den händelse att det icke skulle vara behöfligt att vidare upptaga Kammararens tid med att visa oantagligheten af Utskottets förslag, skall jag för det närvarande afstå från ordet under förbehåll att sedermera detsamma återfå, om omständigheterna dertill föranleda; och vill jag emellertid på det bestämdaste påyrka afslag å Utskottets förslag.

Herr Nils Petersson: Jag tror att motionären haft ganska goda och fullgiltiga skäl för sitt förslag, och då nu Utskottet har tillstyrkt detsamma, så ber jag att till denna Utskottets hemställan få yrka bifall. Jag anser nemligen att det ifrågavarande stadgandet i Kongl. förordningen af den 6 Augusti 1864 endast afser att bereda staten full garanti för att icke alltför många jordafsöndringar af ett hemman måtte göras, så att staten derigenom kan komma att gå miste om sina inkomster. När man nu vet, hvilka svårigheter det för närvarande möter att få en mindre

jordareal afsöndrad från ett hemman, derigenom att nyssnämnda stadga bjuder att hvarje afhandling rörande jordafsöndring skall ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som eger att densamma pröfva och fastställa, och genom hvilken procedur ganska dryga kostnader drabbar den som söker afsöndring, så synes mig Utskottets förslag innebära väsendtliga fördelar för såväl egaren som innehafvaren af en lägenhet, hvarifrån afsöndring skall ske. Jag yrkar därför bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Grefve Sparre: Om Lag-Utskottet, på samma gång som detta förslag framställdes, hade borttagit det stadgande uti Kongl. förordningen angående grunderna och vilkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring, hvarigenom förklaras huru med obehörig jordafsöndring förfaras skall, och om sålunda Utskottet för sin del hade tillstyrkt att lemna jordafsöndring fullkomligt fri, så hade åtminstone ur denna synpunkt förslaget kunnat försvaras. Men så länge detta sednare stadgande kvarstår, så är förslaget, enligt min tanke, rent af skadligt. Det är af högsta vikt, att den som vill förvärfva en jordtorfva, stor eller liten, må kunna vara trygg och säker i sin besittning deraf; och den undersökning som i detta fall af Konungens Befallningshafvande verkställs afser just att bereda en sådan trygghet. Har denna undersökning icke skett, och kvarstår i lagen det stadgande att jordegaren när som helst kan få innehafvaren af obehörigen afsöndrad jord vräkt från sin torfva, så är denne mer än beklagensvärd, och har innehafvaren af ett hemman gjort många sådana afsöndringar, för hvilka icke någon undersökning af Konungens Befallningshafvande blifvit verkställd, så skulle det kunna hända, att en hel legion af lägenhetsinnehafvare komme att skiljas från hus och hem.

Jag anser således Utskottets förslag vara skadligt; redan förut har jag i de yttranden jag afgifvit vid behandlingen af frågan om lagfart uttalat den åsigt, att egaren af jord, stor eller liten, bör betryggas i sitt innehaf. I likhet med den förste talaren, med hvilken jag instämmer, yrkar alltså äfven jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Den förste ärade talaren har nämnt, att tusentals personer skulle kunna blifva olycklige, om detta Utskottets förslag antoges; men, såvidt jag kunde höra, uppgaf han icke några skäl, hvarföre så olyckligt skulle komma att ske. Hvad jag deremot vet och bestämdt känner är, att många personer i de öfre delarne af Norrland hafva förvärfvat sig odlingsbar mark och der odlat, byggt och slagit sig ner, men dessa hafva, dels till följd af okunnighet om det lagstadgandet, att de hos Konungens Befallningshafvande skola göra anmälan om att få afgälden pröfvad och stadfästad, och dels af brist på medel att bestrida de för ändamålet nödige omkostnader, ofta blifvit utsatta för att, sedan de odlat upp afsöndringen, af en ny egare till hemmanet hvarifrån afsöndringen egt rum, blifva vräkt från sin jordtorfva. Jag har sjelf erfarenhet af en afsöndring, som betaltes med 75 R:dr; och omkostnader för att få denna afsöndring stadfästad, såsom till landtmätarebevis och lösen m. fl., uppgick till ungefär 100 R:dr. I de öfre trakterna af Norrland är det särdeles godt om odlingsbar mark, och således mycket lätt tillfälle äfven för den mindre bemedlade att, utan att på förhand ega något

kapital, skaffa sig en egen jordtorfva, och det är i både moraliskt och ekonomiskt hänseende godt om arbetaren kan förskaffa sig några egna tegar, och egen gård, sålunda blifva bofast; men genom den dyra proceduren, som afsöndringen, innan den vinner stadfästelse, måste undergå, förhindras ofta den fattige arbetaren att bereda sig eget hus och hem. Grefve Sparre yttrade att, derest Utskottets förslag bifölles, derefter icke någon säkerhet i besittningsrätten till jordafsöndringar skulle finnas. För min del kan jag åtminstone icke finna, att, hvad Utskottet nu tillstyrkt, i minsta mån lägger något hinder i vägen för att i nu vanlig och föreskrifven ordning taga fasta på en afsöndrad lägenhet. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Carlén: Jag lofvar att icke blifva mångordig, tiden är dertill icke lämplig, utan jag vill blott i korthet säga att, såvidt jag kan förstå, det egentligen icke finnes mer än en betänklighet mot antagande af Utskottets förslag. Jag fäster mig härvid icke vid de af den förste talaren framställda anmärkningar, hvilka jag tror sakna all juridisk befogenhet, utan vid den af Grefve Sparre uttalade farhågan att, derest Utskottets förslag blefve antaget, följden deraf skulle kunna blifva, att man hädanefter, vid köp af en afsöndring för evinnerlig tid, icke på förhand kunde veta om denna affär vore fullt laglig eller icke samt huruvida afsöndringen uppginge till mer än en tiondedel af hemmanets jordrymd. Jag förnekar icke, att det ju kunde vara en fördel att på förhand genom auktoriteternas försorg få veta, huruvida ett dylikt kontrakt är fullt lagligt och sådant att det icke kan rubbas af andra förhållanden; men jag må säga, att om man vill ställa så till att lagen i detta fall skall vara förmyndare för personer, så bör den äfven vara det uti alla andra fall. Skulle det t. ex. kunna falla någon in att vilja påstå, att Pål eller Per icke få göra kontrakt med hvarandra, förr än de infunnit sig hos auktoriteterna och dessa sagt dem, om det tillämnade kontraktet kan blifva bestående eller icke. Detta vore ett förmynderskap, som jag tror vi redan hafva vuxit ifrån. Det är dessutom mycket lätt att på förhand förvissa sig om, huru mycket af ett hemman är afsöndradt, och om denna afsöndring uppgår öfver eller under en tiondedel af hemmanets jordrymd samt om sålunda ett kontrakt i detta afseende är fullt lagligt eller icke. Frågan är här: vill man att personer skola nödgas underkastas ganska känbara utgifter genom att ålägga dem infinna sig hos auktoriteter för att få dylika köpeafhandlingar lagligen bekräftade; vill man underkasta folk ett sådant förmynderskap, då bör man behålla de nuvarande stadgandena i detta hänseende. Vill man åter, att hvar och en, utan att underkastas ett dylikt tvång, sjelf må bedöma och afgöra, huru han i detta fall lämpligast bör förfara, då bör man bifalla Utskottets utlåtande. Så enkel är i sjelfva verket denna fråga, och man behöfver icke tro att någon samhällsvådlig fara ligger uti att antaga detta förslag; aldraminst bör man, såsom den förste talaren gjorde, hysa någon förmodan att detta förslag skulle innebära någonting som vore "vådligt för den allmänna säkerheten". Lag-Utskottet lär i allmänhet icke hafva gjort sig känt för en sådan reformlusta, som är vådlig för den allmänna säkerheten; snarare skulle man kunna säga att det ofta beskylles för att alltför omsorgsfullt

vilja bevara denna säkerhet. Derjemte ber jag att få fästa Grefve Sparres och den förste talarens uppmärksamhet derpå, att här icke är fråga om ett formuleradt lagförslag, utan Utskottet har endast hemställt att Riksdagen — med uttalande af den åsigt, att det må stå hvar och en fritt att köpa den jordafsöndring han vill utan att den på Konungens Befallningshafvande hittills ankommande pröfning af såväl jordafsöndringens storlek som ock beloppet af den derå belöpande afgäld erfordras, med mindre egaren eller innehafvaren af det hemman eller den lägenhet, hvarifrån afsöndringen skett, eller ock afsöndringsinnehafvaren den påkallar — måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes utfärda författning om den ändring i nämnda förordning, som häraf föranledes. Om nu detta Utskottets förslag bifalles och om Kongl. Maj:t godkänner den uti det samma uttalade princip, så kan han i enlighet dermed ändra hvilka paragrafer som helst i författningen, enär densamma är af ekonomisk beskaffenhet. Då dessutom en sådan lagförändring länge utgjort ett önskningsmål, har Utskottet för sin del velat gå denna allmänna önskan till mötes, hvilket så mycket heldre kunnat ske nu, som — derest det nyligen fattade beslutet i afseende å grundskatterna får afsedd verkan — de hinder för fri jordafsöndring, som ännu finnas i grundskatternas tillvaro, då komma att upphöra. Härtill kommer äfven, att det icke torde dröja länge innan vi få fastböcker hos oss införda, i hvilket fall alla andra betänkligheter mot nu ifrågavarande stadgande förfalla.

Herr Olof Nilsson: För min del anser jag fördelarne af den pröfning, som Konungens Befallningshafvande jemlikt 1864 års förordning om hemmansklyfning och jordafsöndring vidtager vid alla aftal i sådant afseende, icke motsvara de dermed förenade stora kostnader och önskar en förändring uti det syfte, motionen och Lag-Utskottets förslag närmare angifva.

Jag förenar mig derföre med de talare, som yrkat bifall till förslaget.

Herr Grefve Sparre: Med anledning af Herr Hjelms anförande vill jag erinra att, om också fasta blifvit beviljad, så hjälper det icke, utan innehafvaren kan skiljas från jorden lika väl, så framt icke ifrågavarande pröfning skett.

Det är en af de viktigaste samhällsfrågor, en grundsats vid lagstiftningen att i allo — och om man skulle våga företrädesvis nämna något föremål, måhända i synnerhet med afseende å fast egendom — fullt betrygga den enskildes eganderätt, då denne fullgör hvad lagen föreskrifver, och ur denna synpunkt är nuvarande lagstadgande i ämnet godt. Det är mycket bättre att den fattige betalar ett mindre belopp, innan han förvärfvar sin torfva, än att han sedermera, då han redan nedlagt arbete och kostnader på byggnader o. s. v., blir drivven från hus och grund. Jag motsätter mig derföre den af Lag-Utskottet föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t. Om grundskatterna borttagas — och fastighetsböcker införas, så att man deraf må kunna se hvilka afsöndringar skett från ett hemman — kan en förändring i det syfte, hvori Herr Staaffs motion går, vidtagas,

men under närvarande förhållanden anser jag en sådan förändring i alla afseenden olämplig.

Herr Edström: I motsats till den föregående ärade talaren har jag funnit 1864 års lag om hemmansklyfning och jordafsöndring af allmänna meningen ogillad. För min del anser jag densamma obehöflig och äfven betungande för den fattigare jordbruksidkande befolkningen. Jag har sett många exempel härfpå och kan af egen erfarenhet intyga, att det stadgande, hvars borttagande motionären föreslagit och Lag-Utskottet tillstyrkt, för många medfört stora olägenheter. Af detta skäl understödjer jag för min del föreliggande skrifvelseförslag.

Herr Helander: Huru gerna jag än vill undvika att upptaga Kammarens tid, är sådant likväl nu omöjligt. Frågan är alltför vigtig att lemnas outredd.

Herr Carlén har erinrat derom att det här icke vore fråga om att stifta en lag, utan blott att till Kongl. Maj:t uttala en åsigt. Häremot vill jag ock erinra att om man, på sätt jag gör, finner den föreslagna åsigten oriktig, man ej bör uttala en dylik.

Med några få ord vill jag nu bemöta hvad Herr Hjelm anförde om kostnaderna för pröfning af afgäld m. m. å afsöndrad lägenhet. Jag vill icke förneka att det någon gång kunde inträffa, att dessa kostnader kunna vara höga om man blott tager hänsyn till afsöndringens storlek; men ofta är ändamålet med afsöndringen att uppföra fabriksbyggnad, handelsbod eller dylikt, eller att afverka skog, i hvilka fall den obetydliga arealen likväl betalas temligen högt, så att dessa kostnader, i förhållande till köpeskillingens belopp, äro obetydliga nog. I de flesta fall finnes karta förut att tillgå öfver stamhemmanet så att kostnaden för anskaffande af utdrag utaf en dylik, upptagande den afsöndrade lägenheten, är ganska ringa. Något kossammare blir det om ny karta måste upprättas; men om man besinnar huru ofta rågångstvister uppstå grannar emellan äfven der man har tillgång till kartor öfver egorna, förmodar jag att hvar och en lätt bör finna nödvändigheten af att genom kartas anskaffande i möjligaste måtto förebygga framtida tvister vederbörande emellan. Beträffande ersättningen till kronobetjeningen för undersökning angående beloppet af afgälden, ber jag få erinra derom, att kostnader för detta ändamål icke ovilkorligen måste utgå, utan endast i händelse Konungens Befallningshafvande finner nödigt höra kronobetjeningen. Samma är förhållandet der Befallningshafvanden anser sig böra inhemta yttrande af landtmätare; och besynnerligt förefaller det mig att man vill lägga hinder i vägen för att åstadkomma en tillräcklig säkerhet. Hvad nu särskildt det län angår der jag är såsom tjänsteman anställd, så har det visat sig att vid köpeafhandlingar om afsöndrade lägenheter en mängd ofrivilliga eller frivilliga misstag blifvit begångna, så att man uppgifvit oriktiga nummer eller namn på det hemman i byn hvarifrån afsöndring skett; att man ej lemnat uppgift om den afsöndring som förut från samma hemman egt rum; att man lemnat högst vilseledande uppgifter om areal och onera; ja, att man rent af afsöndrat jord hvartill man icke varit egare, o. s. v. I anledning häraf har Konungens Befallningshafvande mycket ofta infordrat förste

landtmätarens yttrande, som alltid afgifvits utan någon kostnad för vederhörande. Dessa afsöndringars antal har så betydligt tilltagit, att jag väl kan säga att nära hälften af alla mina göromål i tjensten upptagas af undersökningar och utlåtanden om dylika lägenheter. Uppenbart är således att jag personligen skulle vara intresserad af om den föreslagna förändringen blefve genomförd, men jag kan ej, mot bättre vetande, dertill medverka.

Att kronan skulle äfventyra stora förluster på förändringen är klart deraf, att då stamhemmanets egare, som sjelft eger uppbära afgälden, blifver oförmögen att betala sina skatter, kanske just till följd deraf att afsöndringen blifvit olagligen för vida utsträckt, kronan icke eger utfå sin rätt af lägenhetsinnehafvaren, derest denne redan förut betalt afgälden till stamhemmanets egare, eller kan utfå sin rätt, om lägenhetsinnehafvaren undfått frihetsår, på sätt nu gällande förordning stadgar.

Då nyssnämnda förordning ålägger egare af sådan lägenhet, som för alltid blifvit afsöndrad, att lagfara på sätt för annan jordegendom är föreskrifvet, läser deraf vara klart att, enär någon kontroll icke skulle, förr än tvist uppstått, utöfvas deröfver huruvida afsöndringen är laglig eller icke, fasta komme att meddelas å fullkomligt olagliga afsöndringar samt att, oaktadt fasta ågått, denna på intet sätt kan betrygga besittningsrätten. När dertill kommer att flera afsöndringar samtidigt skett från samma stamhemman, sammanräknade till vida större areal än som för afsöndring är tillåten, uppstår den tvistiga frågan att reda, hvilken af dem som skall blifva bestående. Lägg härtil att under tiden många åbyggnader blifvit uppförda och odlingen vida utsträckt, och man skall finna allt större svårigheter uppresa sig mot det olyckliga förslag hvarmed Utskottet framkommit. Ytterligare må dertill nämnas de förluster, trassel och obehag för en mängd enskilde, som måste uppkomma i följd af in-teckningar som må finnas i stamhemmanet, derest detta måste exekutivt försäljas och det då befinnes att större delen af detsamma blifvit för alltid afsöndrad åt flera personer, som alla lagfarit sin egendom.

Allt detta sammanlagdt visar hvilka olyckor och vådor som skulle uppkomma, om statsmakterna godkände ifrågavarande förslag och gjorde detsamma till lag.

Jag skall icke vid denna sena timma vidare upptaga Kammarens tid, men innan jag slutar, och för att visa huru frågan blifvit af sakkunniga här förut bedömd, tillåter jag mig uppläsa följande utdrag af utaf mig förut åberopade 1872 års Lag-Utskotts utlåtande N:o 40, om hvilket Utskottets samtliga ledamöter sig förenat, så lydande:

”Om å ena sidan det måste medgifvas, att den pröfning i ifrågavarande hänseende, som efter gällande lag ovilkorligen åligger Konungens Befallningshafvande att på förhand iakttaga, är förenad med mer eller mindre kånbara utgifter för lägenhetsinnehafvare, så läser å den andra icke kunna förnekas, att denna pröfning medför icke blott ökad trygghet i afseende på jordafsöndringens bestånd, men äfven den fördel, som ligger deruti, att den årliga afgälden från början blifvit en gång för alla bestämd. I fall detta ej skedde och pröfning af afgäldens belopp ifrågakomme först sedan lägenheten blifvit betydligt uppodlad och förbättrad, kunde afgälden möjligen blifva bestämd till vida högre belopp, än lägenhetsinnehafvaren beräknat. Derjemte kunde, i händelse den afsöndrade

lägenheten vore större än lagen medgifver, eller om flera lägenheter blifvit från ett och samma hemman afsöndrade, invecklade tvister uppstå derom, huruvida eller i hvad mån hvar och en af dessa afsöndringar borde återgå eller ega bestånd. För lägenhetsinnehafvare är det dock i allmänhet en nästan oberäknelig olycka att blifva drifven ifrån den jord, hvarå han nedlagt sitt arbete, äfven om han därför erhåller lösen, hvilken sällan eller aldrig motsvarar fördelen af eget hus och hem, synnerligast om det inträffar sedan han hunnit den ålder, att han icke mera förmår bebygga och upparbeta en annan lägenhet. Det synes därför vara med lägenhetsinnehafvarens egen sauna fördel, liksom med god ordning, mest förenligt, att deras rättigheter och skyldigheter blifva på en gång och för alltid bestämda, äfvensom det ligger i hemmansegarens intresse att med säkerhet veta hvad han har att fordra.

De statekonomiska skäl, hvilka ligga till grund för ifrågavarande föreskrifter, torde ej behöfva framhållas. Deremot anser Utskottet sig böra fästa särskild uppmärksamhet på vigten deraf att, då afsöndring från hemman sker under full eganderätt, anteckning derom göres i kronans jordeböcker, hvilket svårigen kan verkställas, med mindre afsöndringens laglighet och afgäldens belopp först blifvit vederbörligen pröfvade. Dylika anteckningar utgöra för närvarande den enda ledning, hvarefter tredje man, hvilkens rätt kan ifrågakomma, har att gå, för att vinna en någorlunda säker kännedom om de afsöndringar, som från ett hemman möjligen blifvit gjorda. Vigten häraf för den som tillhandlar sig ett hemman eller lemnar försträckning emot inteckning deri, är påtaglig.

I saknad af erforderlig upplysning härom äfventyrar köparen eller långgifvaren, att fastigheten, som säljes eller pantsättes, kanske blott till en ringa del tillhör säljaren eller låntagaren. — — — — —

Jag förnyar härmed mitt förut framställda yrkande om afslag på Utskottets betänkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, framställde Herr vice Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan, som på afslag derå; och förklarade den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef då begärd, med anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 42,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej. är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Den omröstning, som enligt denna proposition företogs, utföll med 82 ja mot 37 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

§ 18.

Anmäldes och bordlades Första Kammarrens protokollsutdrag N:o 221, med delgifvande af Kammarrens belsut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 12, i fråga om ändring i de vid meddelande af tillåtelse för utländing att här i riket förvärfva och besitta fast egendom eller idka bergsbruk m. m. hittills följda grunder.

Detta ärende skulle, med afseende på den ytterligare bordläggning, som kunde ifrågakomma, sättas främst å föredragningslistan för Kammarrens nästa sammanträde.

§ 19.

Herr Helander begärde ordet och yttrade: Som jag i början af nästinstundande vecka nödgas biträda vid en af Domhafvanden i min hemort utsatt embetsförrättning, hvarförrinnan jag måste besöka mitt hem, och då nämnda förrättning redan vid slutet af nästförlidne månad blef utsatt, då jag icke kunde förmoda att riksdagen skulle fortgå så långt utöfver den vanliga tiden, som nu blir händelsen; får jag derföre anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med nästa Fredag den 23 dennes, till riksdagens slut.

Herr Helanders sålunda framställda anhållan bifölls af Kammarren.

§ 20.

Uppå framställning af Herr vice Talmannen, beslöt Kammarren, att Särskilda Utskottets memorial N:o 3, som i dag blifvit för andra gången bordlagdt, skulle å föredragningslistan för Kammarrens nästa sammanträde uppföras omedelbart efter Stats-Utskottets utlåtande N:o 104.

Kammarrens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

H. Husberg.